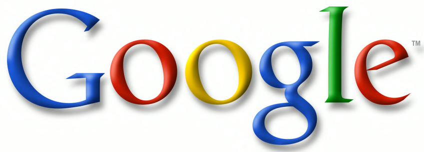

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

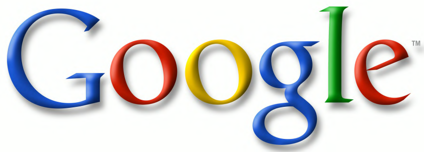
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

1.25

Bd. Mar. 1937

HARVARD LAW SCHOOL
LIBRARY

Received AUG 12 1935

Netherland,

★CARNEGIE
23 JAN. 09 crim
2-17-1910
9

LASTER.

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT

DOOR

W. F. L. GERICKE.

HARVARD COLLEGE LIBRARY
GIFT OF THE
DARTMOUTH COLLEGE LIBRARY
MARCH 20, 1933

GEDRUKT BIJ
DE ROEVER-KRÖBER-BAKELS.
1881.

LASTER.

La calomnie est l'imputation à un tiers de faits faux, propres à le deshonorer; c'est un crime très odieux sans doute, mais ce n'est pas à dire que la justice doive épargner celui, qui déchire gratuitement son semblable, même lorsqu'il ne dirait que des vérités.

DUC DE BROGLIE.

LASTER.

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

DOCTOR IN DE RECHTSWETENSCHAP,

AAN DE UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM,

OP GEZAG VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS

MR. C. PIJNACKER HORDIJK,

Hoogleeraar in de Faculteit der Rechtsgeleerdheid,

EN

VOLGENS BESLUIT VAN DEN SENAAT DER UNIVERSITEIT,

voor de Faculteit te verdedigen

OP VRIJDAG 10 JUNI 1881, DES NAMIDDAGS TEN 3½ URE,

DOOR

WILLEM FREDRIK LODEWIJK GERICKE.

Geboren te Batoe (Java).

AMSTERDAM,

DE ROEVER-KRÖBER-BAKELS.

1881.

DEPOSITED IN THE
HARVARD LAW LIBRARY

Ct tw
G369l

AUG 12 1935
8/12/35

Gedrukt bij De Roever-Kröber-Bakels. — Amsterdam.

HOOFDSTUK I.

BELEEDIGING IN HET ALGEMEEN.

§ 1. HET BELEEDIGEND FEIT.

De beleediging heeft in de wetboeken aanleiding gegeven tot verschillende beschouwingen, hetgeen met het oog op de betrekkelijk onzekere begrippen die er omtrent de *eer* heerschen, geen verwondering kan baren. Dat ook dat begrip van »eer" niet standvastig is, volgt uit den aard der zaak, immers verscheidene omstandigheden zullen daarop invloed uitoefenen. In een Staat waar het physieke element heerscht zullen de beschouwingen over dit punt weinig uitgewerkt zijn; terwijl daarentegen in een maatschappij waar de innerlijke waarde van den mensch, het moreele element, meer tot haar recht komt, het begrip van eer op den voorgrond zal treden en de behoefte tot juister uiteenzetting en nauwkeuriger behandeling in de wetboeken voor dien Staat zich sterker zal doen gevoelen. In dien zin zoude men dan ook kunnen zeggen dat de wettelijke voorschriften voor de beleediging als maatstaf voor de beschaving van den Staat kunnen dienen; hoe beschaafder de mensch is des te meer zal hij zijn eigen zedelijke waarde gevoelen, des te meer zal dus de Staat dien

machtigen steun in bescherming moeten nemen tegen aanranding.

Waarom en in hoeverre moet de Staat die eer beschermen tegen aanranding, en wat is eer? »Die Ehre ist die Werthschätzung eines Menschen von Seiten anderer" zegt Dochow [1]) en heeft door deze enkele woorden, mijns inziens zeer juist het begrip van eer wedergegeven. De toekenning nu van die zedelijke waarde en het vertrouwen en de achting die men daardoor van de zijde zijner medeburgers geniet, is voor den mensch van het hoogste belang niet alleen, maar zelfs een *recht.* Wordt dit recht aangerand dan moet degeen die zich er aan vergrijpt in het belang der publieke orde gestraft worden. Terecht heeft de Minister van Justitie bij de debatten in de Tweede Kamer — zitting 4 November 1880 — over dit onderwerp het volgende gezegd:

»Niemand heeft het recht, tenzij het publiek belang het mocht eischen, om eenig feit te publiceeren compromitteerend voor den naasten; tot eene openbare aan-de-kaakstelling heeft de eene burger tegenover den ander nooit het recht. Door een dergelijke aan-de-kaakstelling maakt hij inbreuk op *het recht.* Want wij hebben recht op eer en goeden naam. Straf voor hem, die noodeloos en ten koste van een ander zelfs ware feiten publiceert".

Bij de vraag *hoever* de Staat gaan moet in het aannemen van strafbare beleediging, dient men verscheidene punten in het oog te houden. Tegenover de bescherming aan de

---

[1]) Von Holtzendorff, *Handbuch des Deutschen Strafrechts,* Deel III, pag. 337.

eer van het individu verleent staat het recht tot vrije gedachteuiting der anderen. Dit recht is echter niet onbeperkt, maar vindt, gelijk ieder recht, zijn grens in het recht des naasten. Niettemin zal in een Staat, waar het publieke leven veel ontwikkeld is, de behoefte tot vrije gedachteuiting zich sterk doen gevoelen; op den wetgever nu rust de zware taak harmonie tusschen deze beide, in zekeren zin tegenstrijdige, rechten te brengen. Beschermt hij te veel de eer van den persoon, breidt hij dus te ver het begrip van beleediging uit, dan zal hij de burgers prikkelbaar maken, het vrije oordeel verhinderen, en dus — het klinkt zonderling — juist aan die eer, die hij wil beschermen, afbreuk doen; want waar rust het begrip van eer anders op dan juist op het vrije oordeel der medeburgers! Stellen wij ons een Staat voor waar het verboden was, ook slechts de minste aanmerking op iemands zedelijk of politiek leven te maken. Zoude er daar nog eer, in den zin die wij er aan hechten, bestaan? Neen, want men kan zich geen eer denken indien er geen oneer tegen overstaat. De oneer nu te openbaren en te uiten zoude in zulk een Staat verboden zijn!

Vervolgens zal de wetgever, indien hij het te ver uitbreidt, de smaad- en lasterprocessen vermenigvuldigen en de ondervinding leert dat er dikwijls, door het proces en de daarbij van de zijde van den beklaagde aangehaalde feiten en bewijzen, omstandigheden aan het licht worden gebracht waarvan de bekendheid, ook voor den beleedigde, beter ware achterwege gebleven. »Tevens loopt men gevaar om van de correctioneele terechtzittingen de plaats te maken waar leegloopers zich komen verlustigen in het

hooren publiek maken van schandalen van het private leven. De bank der beschuldigden wordt dan tevens de plaats vanwaar de lasteraar zijne lasteringen en verdachtmakingen in nog ruimer kring kan verspreiden" [1]).

De hier opgenoemde bezwaren toonen aan, dat men de strafbare beleediging niet te ver moet uitbreiden, tegen de te groote beperking pleiten de volgende:

In de eerste plaats zal dan in vele gevallen daar, waar werkelijke beleediging aanwezig is de beleedigde, omdat het gemakkelijk is voor den beleediger om zich buiten de termen der wet te houden, geen recht kunnen verkrijgen en zal dus het vertrouwen, door zijne medeburgers in hem gesteld, ongestraft aangerand kunnen worden. De strafwet nu die dit toelaat voldoet niet aan de behoefte der maatschappij.

In de tweede plaats zal de beleedigde zichzelf trachten recht te verschaffen waar de wet hem haren steun ontzegt; hij zal trachten den smaad die op hem rust door middelen aan zijn stand passend — het duel -- uit te wisschen. De wet mag dit niet bevorderen.

Wij zien hieruit dat er geen vaste grens is aan te geven, de omstandigheden waaronder de beleediging plaats grijpt zullen van veel gewicht zijn; er zal veel moeten overgelaten worden aan het oordeel des rechters. In het algemeen zoude men met Mittermaier [2]) kunnen aannemen, dat daar, waar door de beleediging een werkelijk nadeel voor de maat-

---

[1]) *Rede van den heer* de Beaufort. *Zitting Tweede Kamer*, 4 *Nov.* 1880.

[2]) Mittermaier in Weiske's Rechtslexicon. In voce: Injurien.

schappij ontstaat, de Staat als beschermer moet optreden. Dit gezegde is zeer algemeen, ik meen het dus door de woorden van DOCHOW [1]) nader te moeten bepalen: „Da der Schutz der Ehre im öffentlichen Interresse gewährt wird, so reicht derselbe auch nur so weit, als es das öffentliche Interesse fordert. Und zwar nur solche Handlungen wodurch der *sittliche Werth* der betreffenden Person rechtswidrig angegriffen wird, hat der Staat mit Strafe zu bedrohen. Hieran ist stets, wenn man den Begriff der Ehrverletzungen nicht zu weit ausdehnen will, festzuhalten [2]).

Het oogmerk om te beleedigen moet zich natuurlijk in een zekeren vorm geuit hebben; de beleedigende gedachte is uit den aard der zaak niet strafbaar. Voor verschillende beantwoording is de vraag, of de strafbare beleediging zich alleen kenbaar kan maken door *woorden* of ook door *daden*, vatbaar geweest. De Code Pénal ontkende deze vraag, de Duitsche wetgeving echter nam haar algemeen aan, slechts Oostenrijk en Pruisen maakten hierop eene uitzondering en het laatste onder anderen op den volgenden grond [3]): Indien men dezelfde handeling nu eens als mishandeling, dan eens als beleediging opvatte, dan zoude het misdrijf eene tweeslachtige natuur bekomen, die juiste opvatting zoude verduisteren. De rechter zoude

---

[1]) VON HOLTZENDORFF. t. a. p.

[2]) Evenzoo MEIER. Lehrbuch des Deutschen Strafrechts. 1875. pag. 427.

[3]) JOHN. Entwurf mit Motiven zu einem Strafgesetzbuch für den Nord-Deutschen Bund. pag. 417.

dikwijls in twijfel geraken wat in een bepaald geval aanwezig zoude zijn. Sloot men echter de injuria realis geheel uit, dan was alles eenvoudig en duidelijk!

Hiertegen is aan te merken dat, al moge de handeling, wat betreft het materiëele element, dezelfde zijn, er toch, wat aangaat het subjectieve element, in beide gevallen verschil in het eene geval is; is het misdrijf verricht *animo laedendi*, in het andere *animo imjuriandi;* ook de gekrenkte rechten zijn verschillend. Voorzeker neemt men, indien b v een in het aangezicht gegeven klap eenvoudig als misdrijf tegen het lijf gericht beschouwd wordt, eene moeilijkheid in het qualificeeren van het misdrijf weg, maar daardoor is het *recht* niet gebaat. Het nieuwe Strafwetboek heeft terecht de injuria realis weder plaats gegeven onder de beleedigingen. De Memorie van Toelichting verdedigt het ongeveer op de volgende gronden. Zij zegt: »de animus injuriandi kan zich evengoed uiten in daden als in woorden, reeds het Romeinsche recht erkende dit [1]. Het ware leed is dikwijls niet de physieke smart, maar de zedelijke grief; een lichte slag of stoot zal meestal met het oogmerk om te beleedigen toegebracht zijn" [2]. Sommige ergelijke beleedigin-

---

[1]) L. 1. § 1. de injur. (47 : 10). Injuriam fieri Labeo ait aut re aut verbis.

[2]) Bij de behandeling in de Tweede Kamer is er niets gezegd over de injuria realis, slechts meende een der leden te moeten opmerken, dat de Mem. v. Toel., wat het criterum betreft, licht aanleiding tot verkeerde opvatting in de practijk kon geven. De heer MACKAY meende, dat zij het deed voorkomen alsof in het vervolg de rechter de zwaarte van de feitelijkheid als criterium zoude aannemen bij het

gen blijven in het stelsel van den Code en het Pruisische Wetboek ongestraft. Neemt men echter de injuria realis aan, dan zal, waar beleediging bedoeld is, de daad ook als beleediging gestraft worden. Buitendien, zegt de Mem. v. Toel., heeft ook hare erkenning een practisch voordeel, een groot aantal stooten en slagen van lichten aard zullen, als beleedigingen, alleen op klachte vervolgbaar worden en het O. M. zal zich daarmede niet uit eigen beweging behoeven in te laten.

Mijns inziens is het weder instellen der injuria realis gewettigd, men zal nu om sommige grove beleedigingen, b.v. het geven eener kus, het spuwen in het aangezicht, strafbaar te stellen, den woorden der wet geen dwang meer — zooals wel eens is gebeurd — behoeven aan te doen.

§ 2. DE ANIMUS INJURIANDI.

Groote strijd is er gevoerd over de wilsrichting van den beleediger, een strijd die daardoor zoo moeilijk is geworden omdat sommigen hebben gemeend, dat met betrekking op den animus injuriandi de gewone regelen van den *dolus* en der *culpa* niet golden. De nieuwere wetenschap neemt

---

bepalen of er animus laedendi, dan wel injuriandi aanwezig was. M. i. is de grief tegen de Memorie ingebracht niet gewettigd en zijn hare woorden zoowel als de geest volkomen te verdedigen. *In den regel* — deze woorden gebruikte de Memorie ook — zal een lichte slag of stoot toegebracht zijn animo injuriandi, *dit beweren sluit* daarom, indien de omstandigheden het bewijzen, *het tegendeel niet uit;* moeilijk zoude men aan de woorden der Memorie een anderen zin kunnen geven.

echter aan dat men hier slechts de algemeene regelen heeft toe te passen.

Tot het begrip van den dolus behooren twee elementen:

1⁰. het willen eener handeling;

2⁰. het weten dat die handeling een recht krenkt.

Past men dit nu toe op beleediging, dan bestaat de animus injuriandi daarin: *dat de beleediger eene handeling gewild heeft, terwijl hij wist dat zij beleedigend was.*

Volgens dezen regel nu kan er slechts sprake zijn van een *doleuse* beleediging, culpose beleediging bestaat er niet, hoewel VON BURRI — in zijne »Abhandelungen des Strafrechts, pag. 25 — van hetzelfde beginsel uitgaande, de mogelijkheid eener culpose beleediging erkent. Zoodra echter de beide elementen aanwezig zijn, zal er beleediging wezen en wel doleuse; waar een der elementen ontbreekt, zal er geen beleediging, dus ook geen culpose zijn. Steunt een der elementen op een error excusabilis — indien bijvoorbeeld iemand een ander een scheldwoord toevoegt, terwijl hij, omdat de taal hem vreemd is, niet weet dat die uitdrukking beleedigend is — dan vervalt de strafbaarheid.

Volkomen onverschillig voor het wezen van den dolus is het of het doel [1]) dat de beleediger door zijne handeling

[1]) Van dezelfde meening zijn: FEUERBACH, Lehrbuch des peinl. Rechts, § 278. — MITTERMAIER in WEISKE's Rechtslexicon, t. a. p. — DOCHOW bij VON HOLTZENDORFF, Deel III, pag. 341. — MEIER, Lehrbuch des Deutschen Strafr., § 101. — BERNER, Lehrbuch des Deutschen Strafr., pag. 290. — OPPENHOFF, Das Strafgesetzbuch für die Preusz. Staaten, pag. 287. — HÄLSCHNER, System des Preusz. Strafr., § 40. — RUDOLF ORTMANN, Gerichtssaal 1879, pag. 344.

wil bereiken juist de beleediging is, het is voldoende dat de beleediger, des noods om een ander doel te bereiken [1]), als middel eene beleediging hebbe gebruikt.

Gelijk ik reeds deed opmerken is de animus injuriandi een moeilijk onderwerp, als bewijs van dit beweren kan ik de Mem. v. Toel., het Verslag van Rapp. en de discussies aanvoeren. Volgens mijne meening is er veel onduidelijks over dit onderwerp gezegd en geschreven, en had men mogen verwachten dat vooral dit punt bij de discussies ware uitgewerkt, ten einde op deze wijze licht te schaffen in een duistere zaak.

Omtrent den aanhef van Art. 279, oorspronkelijk ontwerp: *Hij, die met het oogmerk om te beleedigen, aan iemand een bepaald feit waardoor diens eer of goeden naam wordt aangerand, ten laste legt....*, zegt de Memorie van Toelichting het volgende:

»Een der hoofdbeginselen van den titel is, geen beleediging zonder opzet om te beleedigen. Het voornaamste vereischte voor beleediging is de aanwezigheid van den animus injuriandi, van het oogmerk hetzij om iemands eergevoel te krenken, hetzij in de oogen van anderen iemands eer te verminderen".

De Commissie van Rapp. maakte met het oog op de woorden van de wet aanmerking op het artikel, zij schreef in haar verslag:

---

[1]) Mittermaier geeft hiervan als voorbeeld: A. wil door zijne handeling bewerken dat B. een meisje dat hij — A. — belasterd niet trouwe, opdat A. zelf dit zoude kunnen doen.

»Hierbij valt nog op te merken, dat, naar het oordeel der Commissie, het oogmerk om te beleedigen niet moet geëischt worden. Terecht zegt de Mem. v. Toel. geen beleediging zonder opzet om te beleedigen. Maar het oogmerk dat de *wet* eischt gaat verder dan hetgeen de Memorie als criterium stelt. Het »opzet" om te beleedigen kan aanwezig zijn waar het »oogmerk" iets anders is bijv. zedelijke verbetering of publiek belang. De krenking van de eer is echter voltooid door de *objectieve* beleediging, de beleedigde heeft aanspraak, behoudens na te melden uitzonderingen, op de bescherming van de strafwet, onafhankelijk van het *subjectieve* doel dat de beleediger zich had voorgesteld. Bovendien zal het oogmerk om te beleedigen in vele gevallen niet zijn te bewijzen, tenzij men, met de bestaande rechtspractijk, dit oogmerk geregeld uit de gebezigde woorden afleidt. Maar als men dit doet, erkent men dat het eigenlijk bij den dader niet aankomt op het oogmerk, maar op de wetenschap dat het feit, objectief beschouwd, beleedigend is."

Hoogstens eigenaardig is het nu, terwijl de Commissie tegenwerpt, dat het oogmerk om te beleedigen niet moet geëischt worden, de Minister in zijn antwoord te hooren beweren: »*dat het oogmerk om te beleedigen vereischt wordt, daarover bestaat geen verschil.*" En toch had de Minister gelijk toen hij zoo sprak; de tegenstrijdigheid ligt dan ook niet in den zin maar in de woorden die gebruikt zijn: onder oogmerk verstaat de Commissie blijkbaar iets anders dan de Minister. De Commissie geeft met haar »oogmerk" weer het meer verwijderde *doel* en niet gelijk de Minister

de *absicht*, dat is: het materiëele opzet dat hier als een der elementen van den dolus beschouwd wordt. Dat dit zoo is, blijkt onder anderen uit het voorbeeld, dat de Commissie geeft als zij zegt, dat het oogmerk kon wezen, het bevorderen van het algemeen belang; de wil om dit algemeen belang te bevorderen is echter niet het oogmerk om te beleedigen, maar slechts het *motief* wat de dader tot het vormen van het oogmerk leidt. Het gevolg van het oogmerk is de telastelegging, het doel der beleediging is het algemeen belang.

Deze oplossing is, dunkt mij, de eenige om harmonie te brengen in de anders zoo tegenstrijdige meeningen van Minister en Commissie, het schijnt ook dat deze laatste van de juistheid van het beweren des Ministers overtuigd is geweest, bij de discussies toch is er geen tegenwerping gemaakt, maar daarentegen heeft juist de heer SAVORNIN LOHMAN, lid der Commissie, deze opinie verdedigd. Terecht werd er door hem op gewezen, dat juist door den rechter uitgemaakt moet worden, dat de dader den animus injuriandi heeft gehad, omdat die blijkt uit de woorden of uit de handeling. Dit is zeer juist, want ieder wordt gerekend te weten wat hij doet en zegt en is dus verantwoordelijk voor zijne woorden of daden [2].

In het artikel zooals het nu is aangenomen, wordt de animus injuriandi uitgedrukt door de woorden: »opzettelijke

---

[1]) In hoeverre er bij zulk „doel" nog sprake kan wezen van imputatie der telastelegging als beleediging zal later besproken worden. Zie Hoofdstuk II § 2.

[2]) Breedvoerig over den animus injuriandi handelt HÄLSCHNER. t. a. p. Deel II. pag. 256 en v.

aanranding van eer en goeden naam", waaruit blijkt, dat het stelsel van de Regeering is gehandhaafd, want in het opzettelijk aanranden is het opzettelijk uiten der beleediging met het oogmerk om de eer aan te randen, begrepen. Zooals wij gezien hebben is dus voor het misdrijf van beleediging noodig en moet in elk concreet geval worden aangetoond: de animus injuriandi; hieruit volgt, dat er, omdat er geen absolute beleedigingen zijn, ook geen culpose beleediging mogelijk is. Waar de uitdrukking zoo is, dat men moeielijk kan aannemen dat een verstandig mensch den animus injuriandi niet zoude gehad hebben, moet het toch steeds den beklaagde vrijstaan het tegendeel te bewijzen [1]).

§ 3. Stelsels van verdeeling.

Gelijk wij gezien hebben zijn de hoofdelementen voor de beleediging: 1°. de animus injuriandi en 2°. de daad of uiting waardoor dat oogmerk te kennen wordt gegeven. Naar gelang de omstandigheden en feiten zich om deze beide elementen groepeeren, krijgen wij verschillende soorten van beleediging. Vandaar verschillende stelsels tot verdeeling en classificatie, die zich van elkaar onderscheiden al naar mate de wetgever meer gewicht heeft gelegd op de omstandigheden waaronder en de middelen waardoor de beleedi-

---

[1]) Chassan. Delits et contraventions de la parole, de l'écriture et de la presse. Paris. 1846. Deel I. § 5. 29.

Heffter. Lehrbuch des gemeinen deutschen Strafrechtes. 1857. 302. 5°.

ging heeft plaats gehad, of naar gelang hij het oog heeft op de waarheid of de publiciteit van het ten laste gelegde.

De Code [1]) splitst de beleediging in drie deelen, te weten: laster, hoon en beleediging. Tot deze onderscheiding hebben in hoofdzaak aanleiding gegeven de volgende overwegingen:

1°. De qualiteit van het ten laste gelegde. Voor laster eischt de Code, dat er ten laste gelegd zij een *bepaald feit*, waarvan de openbaring blootstelt, hetzij aan crimineele of correctioneele vervolging, hetzij aan de verachting of den haat der medeburgers. Waar de telastelegging niet een bepaald feit, maar slechts een bepaalde ondeugd inhoudt, wordt het misdrijf van hoon gepleegd; indien de gebezigde smaad- of scheldwoorden en beleedigende uitdrukkingen »le double caractère de gravité et de publicité" missen, zal er alleen beleediging plaats hebben, waarbij de dader slechts als schuldig aan overtreding gestraft zal worden.

2°. De openbaarheid der telastelegging. Gelijk wij boven gezien hebben, is het juist de openbaarheid en de zwaarte die de beleediging stempelt tot hoon. Voor het misdrijf van laster stelt de Code aan de openbaarheid hooge eischen; de telastelegging toch moet geschied zijn: hetzij op een openbare plaats of in een openbare bijeenkomst, hetzij in eene authentieke en publieke akte, hetzij in een gedrukt of ongedrukt geschrift, dat aangeslagen, verkocht of verspreid is

---

[1]) De Code geeft in Art. 364 e. v. de namen laster, hoon en beleediging niet aan, laster alleen wordt „lastering" genoemd. De rechtspractijk heeft echter deze namen ingevoerd, terwijl ook andere wetten de terminologie hebben overgenomen. Zie 1408 B. W.

geworden. Voor hoon laat de Code de openbaarheid door authentieke en openbare akte weg [1]).

Publiciteit en de aard van het ten laste gelegde, zijn dus criteria voor de soort van beleediging; de vraag of het ten laste gelegde waar is en of de dader zich van die onwaarheid bewust was, doet voor de *verdeeling* niets af. Want hoewel in Art. 370 C. P. juist over de waarheid van het feit wordt gesproken, betreft dit niet de verdeeling, het heeft slechts belang voor de vraag of er strafbare telastelegging zal zijn of niet. Is het ten laste gelegde feit waar, dat is, volgens den Code, als men het kan bewijzen uit een vonnis of ander authentieke akte, dan wordt de telastelegging noch als laster, noch als eenig ander soort van beleediging geimputeerd.

Ik aarzel niet het stelsel van den Code als slecht te brandmerken en grond deze beoordeeling niet alleen op mijn overtuiging, die ik in den loop van dit proefschrift zal ontvouwen, maar ook op het oordeel van mannen die dit stelsel in de practijk onhoudbaar achten. Niet alleen dat de termen der wet tot verschillende moeilijkheden aanleiding geven, getuige de groote jurisprudentie over de woorden »bepaalde en omschreven daad" en »bepaalde ondeugd", maar ook het beginsel waarvan de wet bij de verdeeling uitgaat, is slecht.

Een reeds eenigzins beter stelsel huldigde het Strafwetboek voor Pruisen [2]). Het onderscheidt de beleediging in twee soorten:

1⁰. Beleidigung.

---

[1]) Mr. K. E. Kann, *Proefschrift*. Leiden. 1866.

[2]) § 152 e. v.

2o. Verleumdung. Als criterium voor de Verleumdung neemt het de onwaarheid van het ten laste gelegde feit aan, terwijl het alle bewijsmiddelen toelaat om de waarheid te bewijzen, met eene beperking op het punt van getuigenbewijs, dat slechts in die gevallen is toegelaten, waar volgens het oordeel des rechters het getuigenbewijs dient om daadzaken te bewijzen, die, indien zij bewezen zijn, de strafbaarheid van den beschuldigde verminderen of uitsluiten. De openbaarheid is, zoowel bij beleediging als bij Verleumdung, eene omstandigheid die de straf verhoogt [1]).

Dit stelsel is reeds iets beter, het heft de onnoodige onderscheiding tusschen hoon en beleediging op en doet beter het element der waarheid tot zijn recht komen. Echter is het niet te ontkennen, dat de Pruisische wetgever wel wat te sterk heeft gelet op de openbaarheid der *plaats* waar de beleediging geschiedt; ook stelt het zoowel hem, die een onwaar feit ten laste legt, terwijl hij dacht dat het waar was, als hem, die opzettelijk, hoewel hij van de onwaarheid kennis droeg en met het oogmerk om te lasteren, het feit imputeert, strafbaar voor Verleumdung; een beginsel dat, zoo als ik later zal aantoonen, te verwerpen is.

Het Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich verdeelt de beleediging in drie klassen:

---

[1]) § 152 en § 156. Oeffentlich ist eine Verleumdung (Beleidigung), wenn sie an einem öffentlichen Orte oder in einer öffentlichen Zusammenkunft, oder wenn sie durch Schriften, Abbildungen oder Darstellungen geschieht, welche verkauft, vertheilt oder umhertragen, oder an Orten, welche dem Publicum zugänglich sind, ausgestellt oder angeschlagen werden.

1o. Beleidigung, waarbij de straf verhoogd kan worden als de beleediging door een feitelijkheid plaats heeft.

2⁰. Beleidigung door het ten laste leggen van een *feit*, dat geschikt is om den beleedigde verachtelijk te maken of in de openbare meening te vernederen en dat feit »nicht erweislich wahr ist". Tevens kan, indien deze beleediging »öffentlich oder durch Verbreitung von schriften, Abbildungen oder Darstellungen," geschied is, de straf verhoogd worden.

3⁰. Verleumderische Beleidigung, waarbij de beleediging moet geschied zijn door het tegen »beter weten in" ten laste leggen van onware feiten, die weder geschikt moeten zijn om verachtelijk te maken, te vernederen of zelfs het *krediet* van den belasterde aan te tasten [1]). Ook hier kan weder de straf verhoogd worden ingeval van öffentliche Verleumdung.

---

[1]) De Memorie van Toelichting ijvert sterk tegen die uitbreiding tot het aantasten van het *krediet* en haalt om zich te verdedigen een citaat van Berner aan die het een fout *„der Plutokratie huldigenden Zeitgeistes"* noemt. Het moge waar zijn dat het begrip van krediet iets vermogenrechterlijks is, het is niet minder waar, dat de eer van een koopman qua talis ten innigste verbonden is met zijn krediet. Intusschen gevaarlijk is de weglating niet, want meestal zal de krenking van het krediet door telastelegging van onware feiten, terug te brengen zijn tot het begrip van aanranding van eer en goeden naam. Zoo zal b v. iemand, wiens krediet gekrenkt is door het beweren, dat hij een geaccepteerden wissel niet zoude betaald hebben, een klacht kunnen indienen voor smaad, omdat hem ten laste gelegd is, dat hij *zijn handteekening niet gehonoreerd heeft.* In dit geval is er daarom smaad, omdat een man van eer wordt geacht zijn handteekening te honoreeren.

Ook dit stelsel heeft naar mijne meening weder een schrede gedaan op den weg tot volmaaktheid, maar heeft daarom het doel nog niet bereikt. Het moet niet geoorloofd zijn om, indien uit den vorm of de omstandigheden niet de animus injuriandi blijkt, iemand ongestraft zelfs ware feiten voor de voeten te werpen, tenzij in enkele bepaalde gevallen waar een hooger belang dat van het individu primeert.

Welk stelsel huldigt nu het nieuwe Strafwetboek voor Nederland? De Memorie van Toelichting zegt dat het grootendeels steunt op de Italiaansche ontwerpen. Intusschen bij de *verdeeling* rust zij daar niet geheel op, want het afzonderlijke misdrijf van laster — een der hoofdbeginselen van ons Wetboek — kent het Italiaansche ontwerp niet.

Uitgezonderd nu het afzonderlijk lasterdelict verdeelt het Wetboek, even als het Italiaansche, de beleediging in drie deelen:

1°. Smaad — diffamazione —, 2°. smaadschrift — libello famoso —, 3°. eenvoudige beleediging — ingiuria —; daarbij komt als afzonderlijk misdrijf »laster". De redenen van de beschouwing van laster als afzonderlijk delict zijn de volgende:

Volgens den Code Pénal was het begrip van het wanbedrijf laster geheel verschillend met dat wat men in het dagelijksch leven en in de volkstaal aan het woord »laster" hechtte. »Geen laster zonder onwaarheid van het ten laste gelegde," is dus een hoofdbeginsel van het nieuwe Wetboek. Als tweede hoofdbeginsel neemt het aan, »geen laster zonder den wil opzettelijk onwaarheid te spreken" en ook dit beginsel is, zooals wij later zullen zien, juist. Deze twee groote verschilpunten, nl. de onwaarheid van het feit en het tegen

beter weten in ten laste leggen, hebben den wetgever genoopt om het misdrijf van laster als een afzonderlijk iets te beschouwen, in tegenstelling met smaad en smaadschrift, waar juist die beide elementen niet vereischt worden.

Deze afscheiding nu vond bestrijding bij de Tweede Kamer en de heer DE BEAUFORT viel het stelsel op de volgende gronden aan: »Het hoofdbezwaar dat ik tegen het beginsel van dezen titel heb, is de onderscheiding die hier gemaakt wordt tusschen smaad en laster, het stempelen van laster tot zelfstandig misdrijf. Uit een strafrechterlijk oogpunt is die onderscheiding niet gerechtvaardigd. Wat is het hoofdelement van het misdrijf dat wij nu behandelen? Vooreerst de animus injuriandi, gelijk dit zeer juist gezegd is in de Memorie van Toelichting: »het oogmerk hetzij om iemands eergevoel te krenken, hetzij om in de oogen van anderen iemands eer te verminderen". Verder meende de heer DE BEAUFORT, »dat dit *doel* (? [1]) kon bereikt worden door ieder feit, dat eene beleediging daarstelt en dat de vraag of het feit waar of onwaar is op den achtergrond treedt, omdat dikwijls de telastelegging van een waar feit meer kwaad doet dan die van een onwaar feit. Indien de lasteraar van beroep, die beoogt het huiselijk geluk te verwoesten, uit het verleden van een persoon een waar feit weet op te delven, dan heeft dit gewoonlijk voor dien persoon meer gevolgen, dan dat hij hem een onwaar feit, — waarvan de onwaarheid door de personen die hem kennen gereedelijk zal worden toegegeven — voor de voeten werpt" Ook was er, meende spreker, nog

---

[1]) Ik cursiveer.

een practisch bezwaar: »Wanneer men het stelsel van het Wetboek consequent wil doordrijven, dan zal men in elk geval de exceptio veritatis moeten toelaten. Het hangt af van omstandigheden, onafhankelijk van den wil van den dader, van omstandigheden, afhankelijk van den wil van derden, of hetzelfde feit zal vervolgd worden als smaad of als laster. Het hangt er van af of de beleedigde zich beroept op de onwaarheid en die onwaarheid laat bewijzen".

Reeds de eerste tegenwerping, als zoude namelijk bij laster en smaad dezelfde animus injuriandi ten grondslag liggen is mijn inziens onjuist; strafrechterlijk is er, *mits men op de subjectieve zijde lette*, een zeer groot onderscheid, al mogen practisch de gevolgen van smaad en laster dezelfde zijn, ja zelfs al ontken ik de mogelijkheid niet, dat de telastelegging van een waar feit soms erger gevolgen kan hebben door die van een onwaar feit. Naar mijne bescheiden meening is ook de heer DE BEAUFORT de netelige kwestie van den animus injuriandi niet meester geweest, ook voor hem is, evenals voor de Commissie van Rapporteurs, de animus injuriandi in zijn dubbel karakter: 1°. als direct *oogmerk* en 2°. als het meer verwijderde *motief*, een struikelblok geweest. Dit blijkt ten duidelijkste uit de woorden »nu geloof ik dat dit *doel* bereikt kan worden zoo wel door een waar als onwaar feit". Wat aangaat het doel moge de heer DE BEAUFORT gelijk hebben, niet zoo waar het betreft den animus injuriandi en hierin toch ligt het onderscheid. Dolus is in dit geval aanwezig, wanneer de wil van den dader gericht is op het rechtstreeksch gevolg. Dit gevolg is nu, dat er be-

leedigd wordt door telastelegging van een *onwaar* feit. Is het nu voor de verdeeling van den wil hetzelfde of deze op beleediging door een waar of onwaar feit gericht is? In deze vraag vindt de kwestie haar antwoord.

»Dat het ten laste leggen van een waar feit soms grievender kan wezen dan van een onwaar feit" ook de Minister wees [1]) er reeds op, dat dit alleen aantoonde dat het minimum voor laster lager moest wezen dan het maximum voor smaad. Ook was het geval van den heer DE BEAUFORT een exceptioneel geval en bij het vaststellen van een Wetboek moest men het oog hebben op den regel, niet op de uitzondering. In het algemeen was er veel grooter vergrijp èn tegen het individu èn tegen de maatschappij gepleegd, wanneer het ten laste leggen van een compromitteerend feit nog gepaard ging met den leugen, dan wanneer dit niet het geval was. Hoe grievend het ware een werkelijk bestaand compromitteerend feit gepubliceerd te zien, de schuldige had toch altijd min of meer op ruchtbaarheid kunnen rekenen!

En nu de derde tegenwerping: Indien de wet het stelsel — geen laster zonder opzettelijke onwaarheid — consequent wilde doordrijven, dan moest in elk geval het bewijs der waarheid toegelaten zijn, omdat men — zoo moet, dunkt mij, de gedachtengang van den heer DE B. wezen — anders in geval van onwaarheid, indien de Wet het bewijs daarvan niet toelaat, het resultaat verkrijgt dat er opzettelijk onwaarheid is gesproken, zonder dat er voor

---

[1]) Zitting Tweede Kamer, 4 November.

laster kan veroordeeld worden. Of de waarheid nu mag onderzocht worden hangt geheel van den beleedigde af. Wat het eerste gedeelte dezer redeneering betreft daaraan kleeft, mijns inziens, eene groote fout. De heer DE B. keert, namelijk de stelling van de Wet — geen laster zonder onwaarheid — om en zegt: geen onwaarheid zonder laster. Dit is niet juist, want zeer goed kan de Wet — om sommige geldige redenen — willen dat er in enkele gevallen, hoewel er opzettelijk onwaarheid is gesproken, geen veroordeeling wegens laster volge, omdat b.v. het algemeen belang door de openbaring en door het onderzoek dat er voor geeischt wordt, meer nadeel zoude lijden, dan dat het gebaat zoude zijn door een veroordeeling wegens laster. Ook de omstandigheid dat de beleedigde zelf, om bepaalde redenen, het onderzoek naar de waarheid liever niet wil zien plaats hebben, kan als overweging dienen *Inconsequent is de Wet in geen geval, laster is logen, zal altijd waar wezen; er zal nimmer veroordeeld kunnen worden voor laster, als er geen logen is.*

Het tweede gedeelte werd door den Minister wederlegd, toen deze er op wees, dat, indien men over het geheel niets tegen klachtdelicten had, er hier geen reden was de bevoegdheid van den privaat persoon om te beslissen of er al dan niet zoude vervolgd worden, in twijfel te trekken. Beleediging toch is bij uitstek klachtdelict, omdat juist de personeele krenking het hoofdelement is.

Men kent hier alleen nog een macht aan den persoon toe; hij kan beslissen of er vervolgd zal worden wegens smaad of laster. Zoolang alleen zijne personeele belangen bij

die beslissing gemoeid zijn is hier niets tegen [1]); zoodra echter het personeele karakter wegvalt en het publiek belang er in betrokken wordt, moet die bevoegdheid, en dat doet de Wet ook, uitgesloten worden. Dit zal het geval zijn waar voor het algemeen belang of noodzakelijke verdediging is gehandeld of waar eenen ambtenaar een feit, in zijne bediening gepleegd, wordt ten laste gelegd. In die gevallen moet het onderzoek altijd toegelaten zijn

De bezwaren tegen het afzonderlijk klachtdelict te berde gebracht, zijn, mijns inziens, in bovenstaande regelen wederlegd; met grond meen ik dan ook het stelsel van het nieuwe Wetboek te mogen toejuichen, te meer omdat het reeds lang door de nieuwere schrijvers gehuldigd werd [2]).

Wij moeten thans terug keeren tot de beschouwing van de verdeeling der beleediging. Als zwaarste soort noemt het nieuwe Wetboek smaad en smaadschrift. De Memorie van Toelichting zegt, dat zij de beleediging verdeelt in drieën: *a.* smaad, *b.* smaadschrift, *c.* eenvoudige beleediging. Dit beweren acht ik minder juist, tusschen smaad en smaadschrift bestaat geen onderscheid wat aangaat de elementen van het misdrijf, bij beide is de animus injuriandi dezelfde en bij beide moet die animus zich geuit hebben; ook is bij beide het object hetzelfde. Slechts in de *mid-*

[1]) MITTERMAIER in Weiske's Rechtslexicon, t. a. p. — MEIER, t. a. p. § 101.

[2]) RUBO, Zur Lehre der Verleumdung. Berlin, 1861. § 10. — DOCHOW bij von Holtzendorff, pag. 343. — BERNER, t. a. p. § 151. — MITTERMAIER, im Neues Archiv des Criminal Rechts. XIV. pag. 8. — JOHN, t. a. p. pag. 413. e. v.

delen tot uiting verschillen smaad en smaadschrift van elkander, en dit is geen reden om onderscheiding te maken. Ware dit niet zoo dan had de Memorie de verdeeling in injuria realis en injuria idealis moeten opnemen onder de verdeelingen, immers ook daar ligt het eenige verschil in de middelen die men gebruikt om den animus injuriandi kenbaren vorm te geven [1]). De Memorie van Toelichting heeft terecht daarin geen onderscheiding gezien en bij gevolg was het ook hier beter geweest, indien zij de beleediging verdeeld had in: *a.* smaad en smaadschrift, *b.* eenvoudige beleediging. Zeer juist is het echter dat de wet met zwaarder straf dreigt, indien de smaad is gepleegd door middel van geschriften of afbeeldingen, immers meerdere publiciteit is er het gevolg van; terwijl tevens de strafbaarheid bij beleediging door geschriften gewoonlijk grooter zal zijn, omdat zij meerdere kwaadwilligheid bij den dader verraadt. De beleediging door woorden of daden toch kan iemand in een onbewaakt oogenblik ontvallen, bij smaadschrift is een zeker overleg niet weg te denken.

In de tweede plaats de eenvoudige beleediging. Het Wetboek heeft hier samengevat de hoon en de beleediging van den Code, reeds vroeger wees ik er op dat voor een verdeeling geen reden was. Waarom iemand die een ander een scheldwoord toevoegt dat de telastlegging van een »vice determiné" in zich sluit, zwaarder gestraft moet worden dan hij die een scheldwoord gebruikt, waarin dit

1) Met evenveel recht zoude de wet een onderscheiding kunnen maken tusschen doodslag gepleegd door een *schietwerktuig* en doodslag gepleegd door een *snijwerktuig*.

niet besloten ligt, is mij niet duidelijk. Terecht heeft het Wetboek deze onderscheiding laten varen en beide te zamengevat in de eenvoudige beleediging; hierdoor is niet alleen eene practische moeilijkheid bespaard, maar tevens is voorkomen dat het toeval een te groote rol zouden spelen bij de toemeting der straf. Het zal immers gewoonlijk afhangen van het feit welke woorden de beleediger tot zijne beschikking heeft en welke woorden hem het eerst in den geest komen, of hij binnen de termen van Art. 375 of van Art. 376 C. P. zal vallen. Het wezen van den animus injuriandi en de hoegrootheid der krenking van eer worden in dit stelsel geheel over het hoofd gezien.

HOOFDSTUK II.

SMAAD EN LASTER.

---

§ 1. ELEMENTEN AAN SMAAD EN LASTER GEMEEN.

Art. 262, al. 1 van het nieuwe Wetboek luidt:

»*Hij die het misdrijf van smaad of smaadschrift pleegt ingeval het bewijs der waarheid van het te laste gelegde is toegelaten, wordt, indien hij dat bewijs niet levert en de telastelegging tegen beter weten is geschied, als schuldig aan laster, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren.*"

Uit dit artikel blijkt dat er geen laster kan wezen, indien niet de elementen voor smaad aanwezig zijn. Welke elementen nu heeft laster met smaad gemeen? Wij moeten hiertoe onze toevlucht nemen tot Art. 261, 1⁰ en 3⁰ luidende als volgt:

»*Hij die opzettelijk iemands eer of goeden naam aanrandt, door telastelegging van een bepaald feit, met het kennelijk doel om daaraan ruchtbaarheid te geven, wordt, als schuldig aan smaad, gestraft met een gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of geldboete van ten hoogste drie honderd gulden.*

Noch smaad, noch smaadschrift bestaat voor zoover de dader klaarblijkelijk heeft gehandeld in het algemeen belang of tot noodzakelijke verdediging".

De tweede alinea is voor de theorie van geen belang, de eerste en derde daarentegen geven ons de elementen aan.

Het eerste vereischte is de telastelegging *van een bepaald feit.* De gedachte van den wetgever is blijkbaar terecht geweest, dat juist door het bepaalde der telastelegging de eer van den beleedigde in hoogere mate gekrenkt wordt; immers de maatschappij, toch al reeds geneigd om eerder het kwade dan het goede voor waar aan te nemen, zal dit des te eerder doen indien iemand iets bepaalds ten laste gelegd wordt.

Het bepaalde van het feit drukt juist op de telastelegging het stempel der waarheid; de eer van den beleedigde wordt er dus meer door aangerand. De vraag, wat men onder *bepaald feit* heeft te verstaan heeft eene belangrijke jurisprudentie doen ontstaan, deze hier te behandelen ligt buiten mijn doel.

Als tweede vereischte noem ik de *animus injuriandi;* na hetgeen er boven over dit punt is gezegd, kan ik volstaan met er hier nogmaals op te wijzen, dat, onder het *oogmerk* om te beleedigen, geenzins het doel dat men door de beleediging hoopt te bereiken begrepen is. *Zoodra iets geuit is wat objectief beleedigend is en de dader die uiting gewild heeft, zal men moeten aannemen dat het oogmerk om te beleedigen aanwezig is,* tenzij de beleediger bewijze dat het tegendeel waar is, omdat hij b.v. had willen schertsen.

Bij het derde element: het *kennelijk doel om ruchtbaar-*

heid aan het ten laste gelegde te geven, zullen wij eenige oogenblikken stilstaan, zoowel omdat dit punt verschil is met de andere wetgevingen, als ook omdat in het eerste Regeeringsontwerp deze eisch van openbaarheid anders behandeld werd. Zonder twijfel hangt het karakter der publiciteit ten nauwste samen met de zwaarte der krenking; het begrip van eer toch wijst dit verband reeds aan, want de eer zelve is gegrond op de achting die anderen ons toedragen; door die achting geniet het individu aanzien en vertrouwen. Door het ten laste leggen nu van feiten die eer of goeden naam aanranden wordt dat genot van aanzien en vertrouwen vermindert; maar uit den aard der zaak volgt al dat die vermindering niet kan plaats hebben, tenzij juist die anderen, waarvan die achting uitgaat, kennis hebben gekregen der telastelegging. Openbaarheid is dus een vereischte dat door alle wetten gevorderd wordt.

Waaruit nu laat zich die openbaarheid afleiden? Ten eerste uit de middelen die gebruikt zijn om de beleediging te uiten, en als zoodanig beschouwt men dan geschriften en afbeeldingen die in het openbaar worden vertoont. Dit criterium is volkomen juist, minder goed is een ander: om van de plaats waar de beleediging geuit wordt af te laten hangen of er openbaarheid zal zijn of niet. Dit criterium — benevens het eerste — stellen de Code en het Pruisische Wetboek, het Duitsche Rijkswetboek heeft het echter — en te recht — niet overgenomen want voor het strafrechterlijke begrip der openbaarheid is het onjuist; de beleediging krijgt haar karakter van openbaarheid door de personen die er mede bekend zijn. Door te veel gewicht te leggen op de

plaats is dan ook dikwijls het karakter der publiciteit geheel misvormd [1]).

Ook ons Wetboek heeft hiermede gebroken en neemt slechts de openbaarheid der telastlegging zelve als maatstaf voor de publiciteit aan. In het eerste Ontwerp had de Regeering die publiciteit aldus geformuleerd: »hetzij in tegenwoordigheid van twee of meer personen, hetzij door opvolgende mededeeling aan twee of meer personen. Onder de twee personen in het eerste lid bedoeld zijn de huisgenooten van den dader niet begrepen." De Commissie van Rapporteurs had hier veel tegen [2]), ofschoon zij er kende dat het zeer te prijzen was dat het Ontwerp »den kruipenden laster" strafbaar wilde stellen, — in tegenstelling met den Code, die den kruipenden laster niet binnen de termen der strafwet liet vallen, maar daarentegen wel de mededeeling op den openbaren weg zelfs binnen de grenzen der bijzondere intimiteit, — toch kon de Commissie zich niet vereenigen met de redactie van Art. 279. Ten eerste wees zij op de inconsequentie

---

[1]) In den zelfden geest oordeelt DOCHOW er over. Het Rijkswetboek gebruikt het woord „öffentlich" maar geeft er geen verdere definitie van. De „Motiven" zeiden er het volgende over:

„Es wird davon aus zu gehen sein, dasz, dem sprachgebrauche gemäsz, eine Handlung nur dann als öffentlich geschehen zu betrachten ist, wenn sie in einer Art und Weise vorgenommen wurde, dasz sie, unbestimmt von welcher oder wievielen Personen, wahrgenommen werden konnte. Wurde dagegen die Handlung so vorgenommen dasz sie nur für die Wahrnehmung gewisser Personen bestimmt war, auch nur von diesen bemerkt werden konnte, so wird keine Oeffentlichkeit anzunehmen sein."

[2]) Verslag der Commissie ad. Art. 279.

dat de mededeeling aan één persoon onvoldoende zoude zijn om het misdrijf te constitueeren, maar daarentegen de mededeeling aan twee personen afzonderlijk, met een tusschenruimte van verscheidene jaren, wel voldoende. In de tweede plaats meende zij ook dat de uitsluiting van de mededeeling aan één persoon niet gemotiveerd was. Het kon immers geheel afhangen van den persoon aan wien zij toevertrouwd was of de eerroof gevaarlijk zoude zijn of niet. Buitendien maakte het Ontwerp ook strafvervolging mogelijk daar, waar de smaad binnen den beperkten kring blijft en dit achtte de Commissie onjuist. Zij meende dat hier de bescherming aan den beleedigde verleend, hem tot grooten last zoude kunnen zijn, daar hij, indien hij niet stilzwijgend wilde erkennen dat het ten laste gelegde waar was, den beleediger moest vervolgen. Straft de Wet nu zulk een in beperkten kring gepleegden smaad niet, dan komt de beleedigde ook niet in de noodzakelijkheid de zaak te vervolgen.

De vraag omtrent dit laatste punt, in hoever of de Wet voldoet aan de eischen van recht voor den beleedigde indien zij hem bij den in beperkten kring gebleven smaad de mogelijkheid tot vervolging ontzegt, uitsluitende, geloof ik dat de Commissie zeer juist oordeelde toen zij als gevolg harer overwegingen voorstelde te lezen: *met het kennelijk doel om daaraan ruchtbaarheid te geven.* De Minister gaf toe, daar hij terecht opmerkte dat het hier geen strijd over beginselen, maar slechts eene redactiekwestie gold.

Het is niet te ontkennen dat door de woorden »met het kennelijk doel om daaraan ruchtbaarheid te geven" veel aan het arbitrium judicis zal worden overgelaten. Door

den rechter nu zal in ieder concreet geval moeten uitgemaakt worden of dit doel aanwezig is. De omstandigheden zullen hem tot leiddraad moeten strekken, de rechter zal minder gebonden zijn aan de letter der wet; hij zal dus zijne overtuiging meer kunnen laten spreken. Over het geheel laat het nieuwe Wetboek meer aan den rechter over, het »schipperen" met bijkomende omstandigheden wordt daardoor afgesneden. In antwoord op het bezwaar dat niet alle rechters even nauwkeurig en grondig oordeelen, en dat dus, indien men veel vrijheid geeft aan hunne overtuiging, er licht willekeurig recht zoude gesproken worden, zou men de vraag kunnen stellen of de Wet dan met het oog op *niet* goede rechters bepalingen moest maken?

§ 2. UITSLUITING DER STRAFBAARHEID.

De derde alinea van Art. 261 bepaalt, dat hij, die klaarblijkelijk in het algemeen belang of tot noodzakelijke verdediging heeft gehandeld, niet strafbaar is voor smaad. Ook hierin verschilt onze Wet met andere, terwijl op dit punt tusschen Commissie en Minister klaarblijkelijk niet de gewenschte overeenstemming heerschte, hoewel beiden het eens waren, »dat niemand een ander, zelfs door ware feiten, mocht beleedigen, tenzij het algemeen belang of noodzakelijke verdediging het eischten".

De Commissie zeide hieromtrent het volgende: »Er zijn gevallen waarin zedelijke plicht de openbaring der waarheid vordert, waar hoogere belangen straffeloosheid eischen en niet alleen het bewijs van de waarheid de veroordeeling wegens laster uit moet sluiten. Vrees voor eene vervolging

ter zake van smaad of smaadschrift moet de vrije beoordeeling der publieke zaak niet aan banden leggen, zoolang de kritiek blijve binnen de perken der goede trouw. Ook moeten de handelingen van private personen, gesteld bijv. dat zij openlijk worden aangevallen, openlijk verdedigd kunnen worden; zelfs wanneer een ander daardoor iets ten laste zou moeten worden gelegd. De openbaring der waarheid moet alleen strafbaar zijn waar zij noodeloos een ander kwetst, waar zij noodzakelijk is primeert een hooger belang, de bescherming die de wet anders den beleedigde verleent".

De Commissie stelde dus voor in te voegen — want het eerste ontwerp zweeg geheel over dit punt: — »De strafbaarheid vervalt indien de telastelegging geldt het algemeen belang of noodzakelijke verdediging *en het telastegelegde feit waar is of de dader genoegzame gronden had om het voor waar te houden*". Tegen dit laatste kwam de Minister op, omdat daardoor het artikel te ruim gemaakt werd, slechts daar, waar de beleediger klaarblijkelijk heeft gehandeld in het algemeen belang, moest straffeloosheid wezen; het stond aan den rechter in ieder bepaald geval te beoordeelen of dit handelen in het publiek belang aanwezig was. De Commissie nam hiermede genoegen en verdedigde het bij de discussies tegen de aanvallen van den heer GOEMAN BORGESIUS, die het artikel veel te ruim vond omdat men licht den schijn aan kon nemen in het algemeen belang gehandeld te hebben. De heer SAVORNIN LOHMAN wees er toen op dat de rechter in ieder geval moest beslissen; het was een zuivere quaestio facti [1]).

[1]) Zitting der Tweede Kamer, 4 Nov.

Zooals reeds bovengezegd is gaf de Minister toe aan het verlangen der commissie, om de woorden, zoo als zij thans zijn, er in te voegen. De Minister deed dit echter niet omdat hij de noodzakelijkheid er van erkende, maar alleen om strijdvragen te voorkomen, hetgeen blijkt uit de woorden: »of — zoo de wet zweeg — hij die uitsluitend in het algemeen belang handelt gezegd zoude kunnen worden opzettelijk eer of goeden naam aan te randen, daarover zoude laten twisten. De Minister zoude de vraag *ontkennend* beantwoorden, maar de voorzichtigheid, met het oog op den bij de Commissie gerezen twijfel, eischt uitdrukkelijk oplossing in de wet."

Het is omtrent deze vraag, die tot een eenvoudigen vorm teruggebracht, aldus zoude kunnen luiden: bevat alinea 3 van Art. 261 eene *uitzondering* of volgde de *straffeloosheid reeds uit de eischen die de Wet stelt* — het is omtrent die vraag, dat ik het niet onbelangrijk acht, hoewel onder de gegeven omstandigheden een geheel theoretische vraag, de verschillende opinies der schrijvers, van de Commissie en van den Minister eens aan een nader onderzoek te onderwerpen.

Het Pruisische en het Duitsche Wetboek hebben, hoewel in eenigzins anderen vorm, dezelfde bepaling, die respectievelijk in Art. 154 en Art. 193 aldus geformuleerd is:

Tadelende Urtheilen über wissenschaftliche, künstlerische oder gewerbliche Leistungen, ingleichen Aeuszerungen, welche zur Ausführung oder Vertheidigung von Gerechtsamen gemacht worden sind, sowie Vorhaltungen und Rügen der Vorgesetzten gegen ihre Untergebenen, dienst-

liche Anzeigen oder Urtheile von seiten eines Beamten und ähnliche Fälle sind nur insofern strafbar, als aus der Form der Aeuszerung oder aus den Umständen, unter welchen dieselbe erfolgt, die Absicht zu beleidigen [1]) hervorgeht.

JOHN, in zijn meer aangehaald werk, heeft deze woorden uit het Pruisische Wetboek overgenomen en zegt, dat, theoretisch beschouwd, men dit artikel overbodig zoude kunnen noemen. Het overnemen er van is daaraan toe te schrijven, dat de Wetgever in sommige omstandigheden gerechtigd is om enkele opmerkingen, die in theorie overbodig zijn, ten gerieve van de practijk in de wet te plaatsen; soms zal een wetboek niet alleen moeten zeggen wat wel gestraft zal worden, maar ook wat niet gestraft zal worden. Het zijn dus practische gronden die hem er toe bewogen hebben, hij beschouwt dus het artikel niet als uitzondering, maar als herhaling van iets, wat eigenlijk reeds van zelf sprak uit de eischen aan beleediging gesteld. Hierbij is op te merken dat JOHN, op het voetspoor van den Pruisischen Wetgever, geen definitie geeft van beleediging, maar eenvoudig spreekt van „Wer beleidigt"; hij is daardoor vrijer dan de Nederlandsche wetgever, die het begrip althans eenigzins definieert. Ook het feit, dat zoowel het Duitsche als het Pruisische Wetboek en ook JOHN zelf de strafbaarheid uitsluiten, indien men de waarheid van het ten laste gelegde kan bewijzen, is niet zonder invloed; daardoor toch wordt het begrip van strafbare beleediging minder uitgebreid dan bij ons.

---

[1]) Het Duitsche Wetboek zegt in plaats van „Absicht zu beleidigen", „die Beleidigung".

DOCHOW hierover handelende, verwijst naar »JOHN's treffliche Bemerkungen in seinem Entwürfe" en haalt vervolgens de Motiven voor het Rijkswetboek aan. Ook de andere schrijvers, behalve HÄLSCHNER en OPPENHOFF — welke laatste de tegenovergestelde opinie is toegedaan — weiden niet verder over dit punt uit. Wij zullen ons dus tot JOHN en HÄLSCHNER moeten bepalen en bij deze twee schrijvers de gronden zoeken voor hun beweren.

JOHN [1]) doet zijne meening steunen op de »Rechtswidrigkeit" der handeling die voor iedere injurie vereischt wordt. »Deze, zegt hij, ontbreekt hier, want het recht, om o. a. kritiek uit te oefenen, is onbetwistbaar, daartoe is men gerechtigd; indien men nu van dat recht gebruikt maakt dan is er geen rechtskrenking". Dit laatste is volkomen juist, maar aan wien wordt het recht gegeven om anderen — noodweer uitgesloten — feiten ten laste te leggen die beleedigend zijn? Aan niemand; de wet zegt juist dat dit strafbaar is! Goed te onderscheiden is hier *middel* en *doel*; het doel: het bevorderen van het algemeen belang, is zeker iets waartoe iemand gerechtigd is; maar om als middel daartoe iets te gebruiken wat anders door de wet als beleediging wordt beschouwd, daartoe heeft niemand het recht, behalve wanneer de wet dit voor enkele gevallen toestaat.

Een weinig verder zegt JOHN dat de zin: »auch tadelende Urtheile werden zu Injurien wenn man durch den Tadel beleidigt" alleen beduidt: »dasz die Ausübung eines Rechtes nicht als Mittel zu einer Rechtsverletzung benutzt werden dürfe". Dit is volkomen waar en ik maak er

[1]) JOHN t. a. p. pag. 420.

hier slechts melding van omdat, door een kleine omzetting van woorden, deze laatste zin als argument tegen hem kan dienen. Mijns inziens heeft hij over het hoofd gezien: »*dasz die Rechtsverletzung nicht zur Ausübung eines Reehtes benutzt werden dürfe.*"

Vervolgens gaat JOHN de onderdeelen van het artikel na; hij komt dus het eerst aan »tadelende Urtheile über wissenschaftliche, kunstlerische oder gewerbliche Leistungen".

De wetboeken zijn in dit *voorbeeld* — want anders is het niet, dit volgt uit de woorden: »und ähnliche Fälle" — zeer ongelukkig geweest. Zoolang immers de beoordeeling binnen zekere grenzen blijft, zoude zij toch niet, zelfs zonder het artikel, als beleediging kunnen beschouwd worden. Ieder die de vruchten van zijnen arbeid publiceert, stelt zijn werk aan beoordeeling bloot; hij kan zich dus niet beleedigd achten indien een ander in zijne beoordeeling, die hij zelf uitlokt, niet van hetzelfde gevoelen is en deze meening uit. Zoolang het nu bij beoordeelen blijft is er geen sprake van beleediging, indien het echter duidelijk blijkt, dat dit niet meer het uitsluitende doel is, maar dat de zucht om te beleedigen de drijfveer is — dan houdt het recht van *kritiek* op en beschermt de strafwet de eer van den beleedigde. Zeer juist is dit gevoelen ontvouwd door CHASSAN [1]): »Si le critique ne sort pas de son sujet, il excerce un droit lègitime, à l'exercice duquel il est convié par tout homme qui, au moyen de la publication de son ouvrage, se livre lui-même au jugement du public. Mais si on s'ecarte de l'exa-

[1]) CHASSAN. *Delits et contraventions de la parole, de l'écriture et de la presse.* Deel I. § 482.

men du livre pour suivre l'auteur dans sa vie privée et pour censurer ses actions, ce n'est plus de la critique, c'est de la diffamation".

Het voorbeeld is dus zeer slecht gekozen; het heeft, dunkt mij, veel aanleiding gegeven tot de misvatting van JOHN, die dit geval vooral in zijn bewijs gebruikt.

Met den vorigen schrijver eens is HÄLSCHNER waar hij zegt: »Wird zwar dadurch, dasz die Handlung eine rechtliche oder pflichtmäszig veranlaszte war, nich ausgeschlossen dasz sie mit dem Bewustsein ihrer die Ehre verletzenden Beschaffenheit und in soweit auch mit der formalen Absicht einen Andern an seiner Ehre anzugreifen, vorgenommen wird, so ist doch, um des rechtlichen *Zweckes* [1]) der Handlung willen, diese Absicht selbst eine berechtigte" [2]).

Dit laatste vooral is zeer inconsequent. HÄLSCHNER zelf zegt [3]), bij het behandelen van den animus injuriandi, dat het doel, waarmede de beleediging heeft plaats gehad, geheel afscheiden is van de »Absicht zu beleidigen". Is het nu niet een groote inconsequentie als hij hier beweert: »*so ist um des rechtlichen Zweckes der Handlung willen, diese Absicht selbst eine berechtigte*"? Dit is onjuist want zooals wij zagen, en HÄLSCHNER zelf erkent het, doet het doel er niets toe af om in theorie een beleediging aanwezig te doen zijn. Wel kan het doel maken dat, ter wille van de rechtvaardigheid en het algemeen belang, eene telastelegging, die met een rechtvaardig doel is geschied, niet moet gestraft

[1]) Ik cursiveer.

[2]) HÄLSCHNER. l. c. II. pag. 255.

[3]) 〃 〃 〃 〃 〃 253.

worden. Maar waar de wet dit wil, moet zij het bepaald uitdrukken; anders moet men aannemen dat zij het niet gewild heeft [1]).

Is dit laatste reeds, zooals ik aangetoond heb, aan te nemen voor de Pruisische en Duitsche wetgeving, des te meer is het voor onze Wet en wel om de volgende redenen: In het eerste Ontwerp stond de bepaling niet, omdat zij, volgens de meening van den Minister, niet noodzakelijk was; zij sprak van zelf. De argumenten die de Commissie aanvoerde om haar in de Wet te plaatsen, hebben wij reeds bovenleeren kennen en zullen er dus niet verder over uitweiden; alleen wensch ik hier de aandacht te vestigen op de omstandigheid, dat de Commissie in haar verslag onder anderen de volgende woorden gebruikte: »Waar zij noodzakelijk is, primeert een hooger belang de bescherming die de Wet anders den beleedigde verleent". Met andere woorden: er is beleedigd, maar om het doel dat er door bereikt wordt, moet daar, waar dat doel het belang van velen bevordert, de Wet de bescherming, — dat is het bedreigen en opleggen van straf aan hem die de eer aanrandt — opheffen. De Minister gaf, zooals wij gezien hebben, toe om *strijdvragen te voorkomen, niet omdat het noodig was.* In aanmerking nemende den geest en de woorden van de Wet, acht ik des Ministers beweren onjuist. Waarom onder »opzettelijk aanranden van eer en goeden naam" niet verstaan kan worden het geval, dat men dit doet in het algemeen belang, is mij niet duidelijk; onder opzettelijk aanranden van eer en goeden naam

[1]) OPPENHOFF. Das Strafgesetzbuch für die Preuszischen Staaten § 154. 4°.

verstaat de Wet: — Minister en Rapporteurs zijn het er over eens — het *willen*, met het *weten* dat de uiting of handeling de eer van een ander krenkt. Deze elementen zijn aanwezig ook daar, waar men voor het publiek belang handelt. De rechtvaardigheid eischt echter dat in dit geval niet gestraft worde; maar dan moet ook de Wet, waar zij die gevallen er buiten wil stellen, er een uitdrukkelijk voorschrift van maken.

Een voorbeeld om mijn beweren te staven: Veronderstellen wij, iemand heeft een ander van zijn vrijheid beroofd; hij deed dit met het oog op het algemeen belang, om daardoor een gevaarlijk persoon eenigen tijd uit te sluiten van allen omgang met de maatschappij. Zoude nu hier het doel: het publiek belang, de strafbaarheid van het misdrijf tegen de persoonlijke vrijheid opheffen? Neen! Waarom nu wel bevestigend geantwoord waar het een misdrijf tegen de eer geldt? Er is daarvoor geen reden, want evenmin als men geen recht heeft om iemand van zijn vrijheid, evenmin heeft men het recht iemand van zijn eer te berooven. Dit recht wordt pas verkregen wanneer de Wet het uitdrukkelijk in sommige gevallen toekent.

Ik meen door het bovenstaande de vraag, is alinea 3 van Art. 261 een uitzondering of wel een toepassing van den algemeenen regel, genoegzaam te hebben toegelicht en aarzel niet deze kwestie te besluiten met de woorden van OPPENHOFF, die ook voor onze Wet gelden: [1]) »*Die ganze Vorschrift war sonach nichts weniger als selbstverständlich und*

---

[1]) OPPENHOFF. t. a. p.

überflüszig, enthalt vielmehr, wie bemerkt, eine positieve Ausnahme von einer algemeinen Regel".

Hoe het ook zij, de bepaling komt thans in onze Wet voor en het zal dus den rechter gegeven zijn te beslissen of er in het algemeen belang of tot noodzakelijke verdeding is gehandeld. De heer GOEMAN BORGESIUS wees er bij de discussies reeds op, dat het dikwijls lastig zal zijn om te weten, wat onder deze termen valt; voornamelijk het woord »klaarblijkelijk" zal veel moeilijkheid geven. Mijns inziens zal men hieraan de volgende beteekenis moeten hechten: Het moet blijken dat de beleediger uitsluitend, zonder andere bijoogmerken, het algemeen belang of de noodzakelijke verdediging ten doel heeft gehad. Slechts voor zooverre dit het doel is geweest zal de beleediging straffeloos zijn; heeft hij de grenzen van het hem toegekende recht overschreden, zelfs al is zijn hoofddoel geoorloofd geweest, dan zal het beginsel »de beleediging mag nimmer dienen tot uitoefening van een recht" gelden.

Natuurlijk is het bovenstaande slechts toepasselijk bij smaad of smaadschrift; bij laster wordt het reeds door het begrip zelf van laster uitgesloten. Men kan zich immers niet een geval denken dat iemand onware feiten, terwijl hij weet dat zij onwaar zijn — hetgeen gevorderd wordt want de telastelegging moet tegen beter weten in geschied zijn — zou publiceeren „met het oog op het publiek belang." Dit publiek belang kan nooit gebaat zijn door de opzettelijke verbreiding van onware feiten. Uit de aard der zaak volgt dus reeds dat alinea 3 van Art. 261 alleen kan toegepast worden bij smaad en smaadschrift.

HOOFDSTUK III.

LASTER.

---

§ 1. BIZONDERE ELEMENTEN VAN LASTER.

Wij hebben in het vorige hoofdstuk de elementen beschouwd die aan smaad en laster, als genus en species, gemeen zijn. Reeds uit hetgeen ik bij mijne verdediging van laster als afzonderlijk misdrijf gezegd heb, is gebleken dat dit delict ook nog andere elementen vereischt, elementen die juist aan het misdrijf van smaad, het karakter van laster toevoegen. Als een dier kenmerken noemde ik toen de onwaarheid van het ten laste gelegde; wij hebben gezien dat het nieuwe Wetboek als beginsel aanneemt: »laster is logen". Zoo eenvoudig en waar als ons deze stelling voorkomt, toch is er een tijd geweest dat de wetten die overtuiging niet huldigden en zoo ook nog thans in Nederland. De Code Pénal is het die dit beginsel verzaakt, door niet de *onwaarheid* als criterium aan te nemen, *maar de omstandigheid dat men het ten laste gelegde niet uit een vonnis of andere authentieke akte kan bewijzen.* Reeds de verandering, die het nieuwe Wetboek ons op dit punt heeft gebracht, moet

ons, bij eene vergelijking met den Code, tot dankbaarheid stemmen. In schoone woorden heeft de Minister van Justitie in de Eerste Kamer het gevoelen verdedigd dat een goede strafwet van het hoogste belang is voor den Staat; zedelijkheid en zedelijke waarde zijn daarmede ten innigste verbonden! Een strafwet moet in den geest der natie zijn, en dat is de Code op dit punt niet; laster is logen, *zegt het volk*, laster kan ook soms waarheid zijn, *leert de Code.* Daarom, als een der vele weldaden van het nieuwe Wetboek kunnen wij noemen de huldiging van het juiste beginsel; als een groote schrede vooruit op den goeden weg mogen wij het »laster is logen" begroeten!

Zonder onwaarheid dus — en de nieuwere wetenschap, voor zooverre zij een onderscheiding maakt, is het er algemeen mede eens — geen imputatie als laster. Maar *moet dan het spreken der waarheid altijd straffeloos zijn?* Ziedaar een vraag die veelvuldige bestrijding en verdediging heeft gevonden, een vraag die daarom zoo moeilijk te beantwoorden is, omdat het hier geldt de appreciatie van twee rechten, die tegenover elkaar staan. Aan de eene zijde staat het recht van den burger om de waarheid te mogen uiten; aan de andere zijde eischt het recht van den persoon om niet in zijn eer gekrenkt te worden, zij het ook door telastelegging van ware feiten, gesteund door zijn recht om zijn privaat leven niet aan het publiek bloot te moeten leggen, dringende bescherming.

Met de beantwoording dezer vraag hangt het begrip van smaad en laster samen. Een nader onderzoek, zoowel van het standpunt waarop het nieuwe Wetboek zich heeft geplaatst

als ook van dat van den Pruisischen en Duitschen Wetgever, acht ik hier noodzakelijk. Onnoodig is het hier nader te vermelden dat de verschillende verdeelingen van beleediging en de eischen, die de wet aan ieder dezer onderdeelen stelt, van grooten invloed zijn op de beantwoording. Het streeft mijn bestek en doel voorbij dit in het bizonder na te gaan, te meer omdat, na datgene wat ik gezegd heb, toen wij de verschillende stelsels aan eene korte kritiek onderwierpen, de gevolgtrekkingen zich licht laten maken. Ik wil mij dan ook hier bepalen tot het aangeven en uitwerken der beginselen, die tot de verschillende gevoelens aanleiding gegeven hebben.

De grond nu, waarop het beginsel »geen strafbaarheid indien de waarheid van het ten laste gelegde blijkt," rust, is het aannemen van een *absoluut recht* om waarheid te spreken, en dit recht wordt, door de verschillende voorstanders er van, als onbetwistbaar aangenomen. Zoo lezen wij bij Berner [1]): Indien iemand slechts van het recht »des freien, wahrheitgemäszen Urtheils" tegenover een ander heeft gebruik gemaakt, is er geen strafbare beleediging. De exceptio veritatis beschermt den dader. En dit is zeer juist, want welk een onzedelijke toestand zoude het zijn, wanneer ieder verplicht was om van een ander niets dan eervols te zeggen! Dat zou de leugen tot plicht maken en dien krachtigen steun van het zedelijke ter nederwerpen, die daarin ligt, dat laster als schandelijk en verachtelijk erkend wordt! Maar, gaat Berner voort, de exceptio veritatis beschermt

1) Berner, l. c. § 152.

niet meer wanneer de waarheid gekleed wordt in den vorm eener beleediging. Men kan iedere waarheid zeggen maar niet in iederen vorm.

Evenzoo redeneert JOHN [1]), die ook spreekt van een recht om waarheid te spreken, dat aan ieder moet toegekend worden. *Niemand*, zegt hij, *heeft het recht te verlangen dat ware feiten omtrent hem worden verzwegen*, maar daarentegen heeft hij dan ook het recht om te vorderen, dat datgene wat van hem gezegd wordt waar zij.

Ook DOCHOW [2]) acht dit recht van waarheid spreken, ook zelfs daar, waar men er een ander door beleedigt, zoo natuurlijk, dat het, volgens hem, niet eens vermeld behoeft te worden. Bij hem sluit zich aan HEFFTER [3]); ook hij vindt, met de anderen, den grond tot straffeloosheid der beleediging in dit recht tot waarheid spreken. Zij volgen de zelfde redeneering, die zij voerden bij het artikel over wetenschappelijke kritieken: »De beleediging moet strijden tegen het recht; wie nu van zijn recht om waarheid te spreken gebruik maakt, oefent slechts een recht uit en is dus niet strafbaar".

Een eenigszins gewijzigde theorie schijnt HÄLSCHNER [4]) mij toe te verkondigen. »Het is alsof hij begrepen heeft dat het recht om waarheid te zeggen zijne grenzen heeft in het recht van den ander op eer en goeden naam. Hij zegt ongeveer het volgende: »Al kan men nu niet zoozeer spreken

---

[1]) JOHN, l. c. pag. 415.

[2]) DOCHOW bij von HOLTZENDORFF, pag. 361.

[3]) HEFFTER, l. c. § 301.

[4]) HÄLSCHNER, l. c. pag. 266.

van een *absoluut recht* om waarheid te verkondigen, ook dan wanneer de waarheid een ander beleedigt, toch is het verkondigen van ware feiten iets wat geoorloofd is en daarom niet als strijdig met het recht is te beschouwen". Hieruit blijkt dat hij dat recht niet zoo absoluut erkent; hij tracht dan ook nog andere redenen tot rechtvaardiging van het spreken der waarheid bij te brengen. Hij gaat nu ook de nadeelen, die het gevolg zouden zijn van die geoorloofde bevoegdheid, als uitvloeisels beschouwen van de schuld die de persoon, door slecht te handelen, op zich zelf geladen heeft. »Die daraus für die Ehre eines Anderen sich ergebenden nachtheiligen Folgen hat dieser als das unvermeidliche Ergebnisz seines eigenen gegen die Ehre verstoszenden Benehmens zu tragen". Ergens anders [1]) zegt hij, dat het verkondigen der waarheid, al randt het ook iemands goeden naam aan, nooit strafbaar kan zijn, omdat »die sittliche Qualität, die überhaupt nicht vorhanden ist, auch nicht Gegenstand rechtswidrigen Angriffes sein kann". Uit dit alles volgt, dat men, mijns inziens, Hälschner niet moet rangschikken onder hen, die een *absoluut recht* om waarheid te spreken erkennen.

Slaan wij thans op een opstel van de hand van Mittermaier, geschreven in het »Archiv des Criminalrechts" van 1839 en getiteld: Ueber die Zulässigkeit des Beweises der Einrede der Wahrheit einer Beschuldigung und der Einflusz auf das Strafurtheil. Hoewel reeds van vrij ouden datum moeten wij Mittermaier's betoog even nagaan, omdat ook de nieuwere schrijvers bovengemeld opstel aanhalen en

---

[1]) Hälschner, l. c. pag. 255.

ten zeerste roemen. Zij maken bij de behandeling der exceptio veritatis gewoonlijk slechts gevolgtrekkingen; voor de overwegingen, die daartoe geleid hebben, verwijzen zij naar MITTERMAIER. Bij het beschouwen van zijn opstel moet men echter wel in het oog houden, dat in den tijd toen het geschreven werd, laster en smaad nog niet als twee verschillende misdrijven werden genoemd; juist door MITTERMAIER en FEUERBACH is deze onderscheiding aanbevolen. Het is natuurlijk dat de schrijver zich soms nog niet geheel van de begrippen van zijnen tijd heeft kunnen losrukken en dat dit op enkele plaatsen nog wel te bemerken is.

Goed te onderscheiden zijn ook bij de behandeling der exceptio veritatis de volgende vragen, die gewoonlijk, en ook bij MITTERMAIER, door elkaar worden beantwoord.

1⁰ *In hoeverre heft het bewijs der waarheid de strafbaarheid op?*

2⁰. *In hoeverre moet de wetgever de exceptio veritatis toelaten?*

De argumenten die ter beantwoording van deze twee vragen dienen, worden dikwijls over en weer gebruikt; zoo vind ik onder anderen bij MITTERMAIER tegen de *toelating* van het beroep op de waarheid het volgende argument: »De vrijheid om alles wat men van een ander weet bekend te maken, al is het ook nog zoo nadeelig, verscheurt den vrede in de maatschappij, zaait tweedracht tusschen echtgenooten en vrienden en kan licht het levensgeluk van een man die in een zwak oogenblik een fout beging verwoesten!" Waartegen pleit dit argument? Niet tegen de *toelating* der exceptio veritatis, maar tegen het uitsluiten

der strafbaarheid. Zeer goed kunnen wij ons een wetboek voorstellen dat de exceptio veritatis in ieder geval *toelaat* en toch de strafbaarheid niet *uitsluit*, maar vermindert. In het omgekeerde geval zal natuurlijk, wanneer de wet consequent wil zijn, indien de waarheid de strafbaarheid geheel opheft, altijd de exceptie toegelaten moeten worden.

Maar ter zake, wij zouden het gevoelen van MITTERMAIER nader onderzoeken. Aan den eenen kant, zegt hij, wordt de wetgever geleid door het belang om de burgers tegen valsche beschuldiging, beschimping en babbelzucht te beschermen. Doet hij dit niet, dan worden de intiemste geheimen van het privaat leven aan het oordeel van het publiek prijsgegeven. Aan den anderen kant moet de wetgever het recht der burgers op waarheid en tot vrije uiting er van beschermen, anders neemt hij de immoraliteit onder zijne hoede. Hij laat den slechte, onder den dekmantel der gedwongen geheimhouding, de vruchten zijner euveldaden ongestoord genieten, en bewerkt tevens dat de burgers het vertrouwen in de gerechtigheid en moraliteit van hun strafwetboek verliezen, omdat het hem, die slechts een algemeen bekende waarheid verkondigt, straft als lasteraar. Deze twee belangen moeten tegen elkaar opgewogen worden; de Wetgever moet aan beide recht doen.

Nadat hij nu heeft aangetoond dat voor het misdrijf van laster altijd de waarheid uitsluitingsgrond is, stelt hij de vraag: »is er ook beleediging als er waarheid is gesproken?" Het antwoord is bevestigend en, zegt hij, men doet misschien het beste, gelijk FEUERBACH [1]) voorstelt, met aan te nemen dat

[1]) FEUERBACH. *Lehrbuch des peinlichen Rechts.* § 289.

er ook dan bij de verkondiging van ware feiten strafbaarheid kan bestaan, wanneer uit den vorm waarin zij verkondigd worden de beleediging blijkt. *Men hechte echter een uitgebreiden zin aan dien vorm en blijve niet bij het woord staan*" [2]).

Men moet bijvoorbeeld niet te veel letten op de woorden die gebruikt zijn; de een zal krasser termen gebruiken dan de ander. Ook de plaats moet niet te veel gewicht in den schaal leggen. Indien dus de vorm zoo is dat zij niet de beleediging in zich sluit, mag men, volgens MITTERMAIER, ware feiten ten laste leggen. Zijne conclusie is de volgende: Am richtigsten geht der Gesetzgeber davon aus, dasz er zwar das Recht der Bürger anerkennt Wahrheit, auch wenn sie Andern schmertzlich ist, zu aüseren; dasz er aber nicht die Leidenschaft in Schutz nimmt, welche unter diesem Deckmantel der Wahrheit Befriediging sucht, dasz er eben so wenig den Bürgern das Recht einraümt, selbst über ihre Mitbürger, wenn sie auch noch so schuldig sind, ein Strafgericht auszuüben, und den Fehlenden nie als einen Menschen zu behandeln der keiner Ehre mehr fähig ist und auf den Schutz der Gesetze keinen Anspruch mehr haben sollte.

Ook MITTERMAIER neemt dus een recht om waarheid te zeggen aan — zij het ook niet zoo ruim als de andere schrijvers, — hij doet dit recht in het kort op de volgende practische gronden steunen:

Ten eerste wordt, indien de waarheid niet mag bewezen

---

[1]) Op dit punt is HÄLSCHNER het met hem eens; deze toch verwijt andere schrijvers dat zij daarop te veel gelet hebben.

worden, hij, die ware feiten vertelt, gestraft als *lasteraar*. Hier heeft MITTERMAIER zich laten medeslepen door den geest van zijnen tijd, in plaats van zijn eigen stelsel, dat voor laster onwaarheid eischt, streng door te voeren. Immers neemt men aan, dat dan slechts laster mogelijk is wanneer de dader het ten laste gelegde niet kan bewijzen, dan vervalt deze grond. Dit argument heeft dus voor onze Wet geen waarde.

Ten tweede leidt de uitsluiting van het bewijs der waarheid tot leugen en huichelarij. Als voorbeeld geeft hij het volgende: A. wil met B. belangrijke zaken doen, hij wil echter eerst informeeren bij C., die nu, hoewel hij de slechtste dingen van B. zoude kunnen bewijzen, niets durft te zeggen, omdat hij anders gestraft wordt. Mij dunkt dat dit bezwaar wordt teniet gedaan, door voor het misdrijf van smaad te vorderen — gelijk ons nieuwe Wetboek dit doet — »het doel om ruchtbaarheid te geven". Bij zulk een vertrouwelijke informatie als in dit voorbeeld ontbreekt dan een der elementen.

Ten derde zoude het publiek belang er onder lijden. Bij verkiezingen moet het geoorloofd zijn de waarheid omtrent den candidaat te vertellen, wordt dit verboden, dan kan het licht gebeuren dat onwaardigen plaats nemen in de vertegenwoordiging. Dit bezwaar is volkomen gegrond; in hoeverre ook onze Wetgever dit heeft erkend, bleek reeds uit alinea 3 van Art. 261.

Ten vierde zoude de zedelijkheid van het volk er door verminderen. De vrees voor het oordeel der medeburgers weerhoudt dikwijls hem, die kwaad in den zin heeft. Verbiedt de wet dit oordeel dan valt deze band weg, omdat,

gelijk Mittermaier zegt: de schurk zeker is, dat niemand hem »schurk" durft noemen. Wij zullen zien in hoeverre daar, waar zulk een oordeel noodig is, de ten laste legger door de Wet beschermd wordt.

Dit zijn in korte trekken de gronden waarop het beginsel: geen straf indien er waarheid is gesproken, rust. Welke wetboeken hebben het nu gehuldigd? Wij noemen dan in de eerste plaats het Pruisische en het Duitsche Wetboek, die, en wij zullen het later nog even behandelen, in *beginsel*, behoudens enkele uitzonderingen, er van zijn uitgaan.

Ook het Italiaansche Ontwerp neemt in Art. 419, § 3 aan, dat de waarheid de strafbaarheid opheft; ja zelfs gaat het nog verder dan het Duitsche Rijkswetboek: het bewijs der waarheid sluit ook bij de *ingiuria* — eenvoudige beleediging — de strafbaarheid uit. Tegen zulk een uitbreiding, geloof ik, moet men zich ten krachtigste verzetten; immers bij de ingiuria zal er meest sprake wezen van lichte beleedigingen, bijvoorbeeld: schelden. Zeer weinig komt het daarbij gewoonlijk aan op de beteekenis van het gebruikte woord; de beleediging ligt hier meer in de handeling zelve en deze blijft altijd krenkend, ook al wordt er waarheid gesproken.

In het oorspronkelijk Ontwerp van den Minister Vigliani kwam Art. 419. § 3 *niet* voor; de Commissie benoemd om het Ontwerp te herzien, voegde het er in. Op voorstel van den Hoogleeraar Brusa, lid dier Commissie, werd er over beraadslaagd of het niet raadzaam zoude zijn, in sommige gevallen, al was de waarheid bewezen, toch straf op te leg-

gen. De Commissie was er tegen, omdat zij vreesde dat daardoor de beoordeeling van feiten, die op het publiek leven betrekking hadden, te veel aan banden zoude gelegd worden. Als amendement werd dus achter § 2 van Art. 419 gevoegd:

§ 3. *Si la verità dei fatti o delle qualità è provata, l'autore della imputazione e esente da pena, salvo che per gli oltraggi e le ingiurie non dipendenti della imputazione medesima.*

Gelijk uit dit artikel blijkt, is ook bij telastelegging van eigenschappen (ingiuria) de waarheid strafuitsluitingsgrond. Door dit amendement van de Commissie is het stelsel van den Minister VIGLIANI geheel omvergeworpen; hiervan is groote inconsequentie het gevolg. Immers het amendement laat de waarheid als strafuitsluitingsgrond toe, maar laat het niet altijd vrij die waarheid te bewijzen!

Ook de Code. Pénal is een aanhanger van het stelsel, doch niet meer dan in beginsel; door de groote beperking der bewijsmiddelen is er, practisch, een toestand ingevoerd, die geheel *beginselloos* is. Dit oordeel acht ik voldoende gerechtvaardigd door datgene wat ik reeds op dit stuk heb gezegd.

Tegen deze beginselloosheid ontstond in Frankrijk spoedig ontevredenheid, en de Wet van 26 Mei 1819 gaf dit gevoelen het beste weer, door het tegenovergestelde van het door den Code gehuldigde beginsel aan te nemen. De beroemde spreuk van ROYER-COLLARD »la vie privée doit être murée" vond in deze Wet hare strenge toepassing; [1]) zij is ook door

[1]) CHASSAN. l. c. pag. 370.

het Regeeringsontwerp tot stelsel verheven. Wij zullen de spreuk dus nader onderzoeken.

Gelijk de Minister bij de behandeling in de Tweede Kamer aantoonde, heeft zij twee zijden. Ten eerste beduidt zij: »straf voor hem die zelfs ware feiten publiceert ten koste van de eer zijns naasten", en ten tweede: »Weigering van de justitie om zich met een onderzoek naar de waarheid in te laten",

Het hoofdbeginsel van het eerste gevolg is dat »het recht om waarheid te spreken" er in ontkend wordt [1]). Dit rust op de volgende gronden:

Het privaat leven is iets waarin het publiek zich niet mag mengen; slechts wanneer het publiek belang dat van het individu primeert, zal het spreken der waarheid niet alleen geoorloofd, maar zelfs een plicht wezen. Het individu heeft recht op bescherming, maar daardoor mag het publiek belang niet lijden. Indien zonder dat goede doel de waarheid ieder oogenblik en onder iedere omstandigheid verbreid mag worden, dan zullen, onder den dekmantel van waarheidsliefde, door hen, die er hun genoegen in scheppen anderen te benadeelen en over den tong te brengen, feiten kunnen worden rondgestrooid, die een allernadeeligsten invloed op den toestand van den beleedigde kunnen hebben. Wie geeft aan iemand het recht om hem, die in een onbewaakt oogenblik eene handeling heeft verricht, die hem tot oneer strekt, door de publicatie van dit feit te benadeelen, en wellicht daardoor den weg ter verbetering af te snijden? Waarom

[1]) Natuurlijk is alleen hier sprake van het geval, dat de waarheid een ander kwetst.

moet het geoorloofd zijn aan iemand, die op zijn twintigste jaar een diefstal heeft gepleegd, dien daad op zijn zestigste te verwijten? Zulk een recht bestaat er niet, tenzij het publiek belang of de noodzakelijke verdediging dien op zich zelf laakbaren daad eischen!

Eenvoudig zijn, gelijk men ziet, de gronden waarop dit stelsel rust; met enkele woorden is het weer te geven en te verdedigen. »La calomnie est l'imputation à un tiers de faits faux; c'est un crime très odieux sans doute, mais ce n'est pas à dire que la justice doive épargner celui qui déchire gratuitement son semblable, même lorsqu'il ne dirait que des vérités," zeide de Hertog DE BROGLIE, en in deze weinige woorden vindt men het geheele stelsel der Wet terug.

Ook de Minister heeft het op korte en duidelijke wijze verdedigd:

»Als noch het algemeen belang noch noodzakelijke verdediging de openbaring van een waar doch compromitteerend feit eischen, *met welk recht publiceeren wij het dan?*

La vie privée doit être murée. Juist door lieden voor wie zoogenaamde waarheidsliefde en openhartigheid het masker zijn voor liefdeloosheid, jalousie en schaamteloosheid, en die, in plaats van zich met eigen ondeugden bezig te houden, wroeten in het privaat leven van anderen, wordt onmetelijk veel onheil gesticht.

Door de waarheid, mag buiten de uitgezonderde gevallen, het bestaan van strafbare beleediging niet worden weggenomen [1]".

---

[1] *Antwoord van den Minister aan de Comm. v. Rapp.*

Gelijk wij zullen zien zijn alle gronden tegen het beginsel door bovenstaande woorden wederlegd. Als hoofdgrond nemen BERNER, HÄLSCHNER, MITTERMAIER en anderen aan het recht tot waarheid spreken, terecht echter vraagt de Minister: »met *welk recht* publiceeren wij zulk een feit?"

De beide gegronde tegenwerpingen van MITTERMAIER zijn in dit stelsel in acht genomen. Indien het algemeen belang of de noodzakelijke verdediging — hetgeen blijkbaar het geval is bij het beoordeelen van een kiescandidaat of het ontmaskeren van een listigen boosdoener — het doel der beleediging is geweest, eischt de Wet geen straf.

Het argument van HÄLSCHNER »dat het object van het misdrijf ontbreekt, indien men slechts ware feiten publiceert, omdat dan ook werkelijk die eer niet aanwezig is en dus ook niet het voorwerp van de krenking kan wezen" is mijns inziens van weinig waarde, omdat, gelijk RUBO [1]) aan TEMME [2]), die hetzelfde gevoelen verkondigde, tegenwerpt, het geheel in strijd is met het begrip van eer; terwijl men ook, indien dit argument waar was, tot de ongerijmdheid zoude komen, dat iemand, die eens een misslag heeft begaan, voor altijd eerloos zoude zijn.

Nog een paar opmerkingen voor ik van dit onderwerp afstap.

Indien het waar ware, dat er een recht om waarheid te spreken bestond, zoude dan een artikel, dat het spreken der waarheid niet strafbaar stelt, niet volkomen overbo-

---

1) RUBO, Zur lehre der Verleumdung, § 3.

2) TEMME, Critic des Entwurfes des Str. G. B. für die Preusz. Staaten.

dig zijn in eene strafwet? JOHN maakt deze opmerking terecht en zegt daarom ook, dat hij het louter als een doctrinaire uitweiding beschouwt. Rechtvaardigt echter juist het plaatsen van het artikel in het wetboek, niet eenigszins het vermoeden dat de wetgever den twijfel heeft gevoeld en dien zoo heeft willen beslissen? Wordt de vraag bevestigend beantwoord, dan zoude men er het gevolg uit kunnen afleiden, dat de wetgever zelf dat recht niet zoo absoluut erkende.

Het strafbaar stellen van het spreken van de waarheid schijnt, indien de Vertegenwoordiging mag geacht worden het gevoelen van het volk uit te drukken, geheel in overeenstemming te wezen met den volksgeest; ten minste noch door Rapporteurs noch door Kamers is er eene aanmerking op gemaakt hetgeen, met het oog op de Duitsche Wetgeving, die in beginsel het andere stelsel heeft omhelsd, wel eenigszins verwondering mag baren. Met opzet gebruikte ik hier het woord »beginsel", want hoewel de geest van de Wet den regel »la vie privée doit être murée" tegenspreekt, toch geloof ik, dat in de practijk de regel zal worden toegepast. Art. 192 van het Duitsche Rijkswetboek luidt als volgt: Der Beweis der Wahrheit der behaupteten oder Verbreiteten Thatsachen schlieszt die Bestrafung nach Vorschrift des § 185 nicht aus, wenn das Vorhandensein einer Beleidigung aus der Form der Behauptung oder Verbreitung oder aus den Umständen, unter welche sie geschah hervorgeht.

Daargelaten dat het Duitsche Wetboek zoodanig feit slechts strafbaar stelt als eenvoudige beleediging (§ 185 D. Wtb.) en niet gelijk ons Wetboek als smaad, is het eenige

verschil hierin gelegen, dat de Duitsche Wetgever in zijne omschrijving niet zoo bepaald is geweest als de onze. Het zal daar in ieder geval door den rechter beoordeeld en bewezen moeten worden of uit den vorm of de omstandigheden, een beleediging blijkt; onze Wet snijdt dit onderzoek af door te zeggen, dat altijd die beleediging aanwezig zal zijn, uitgezonderd de beide meergemelde gevallen. Hierdoor is het, al naar dat de rechter waarde hecht aan vorm en omstandigheden, best mogelijk dat men in de practijk tot ongeveer hetzelfde resultaat zal komen, niettegenstaande en dit zal later ten duidelijkste blijken, wanneer wij de »toelating'' der exceptio veritatis behandelen in verband met den stelregel van Royer-Collard — de Duitsche wetgever van het tegenovergestelde beginsel is uitgegaan.

Maar niet alleen de objectieve onwaarheid stempelt smaad tot laster. Als tweede kenmerk eischt onze Wet — evenals het Duitsche Rijkswetboek — *dat de dáder met de onwaarheid moet bekend zijn geweest.* Hij die waarheid spreekt of meent te spreken, »lastert'' niet, zeide de Minister en brak daarbij den staf over het beginsel door den Code en het Pruisische Wetboek gehuldigd. Volgens deze Wetboeken was het tegen beter weten in ten laste leggen niet uitdrukkelijk geëischt; groot was dan ook de strijd of er bij de redactie van het Pruisische Wetboek »oder unwahre Thatsachen behauptet oder verbreitet", ook laster aan te nemen was, indien de dader niet bepaald wist dat de ten laste gelegde feiten onwaar waren of hij ze niet voor onwaar hield. Rubo, in zijn reeds meer aangehaald werk, gaat diep

door in deze kwestie [1]). Hij leidt uit het wezen van den animus injuriandi af, dat het misdrijf slechts doleus kan geschieden, waardoor hij dus — ook bij de redactie van het Pruisische Wetboek — geen laster meent te moeten aannemen, waar de dader zich niet van de onwaarheid bewust was of de feiten voor waar hield. Een zeer scherpzinnige beoordeeling der vraag of »voor onwaar houden" en „voor niet onwaar houden" twee tegenstellingen zijn, doet hem deze vraag ontkennend beantwoorden. Doch daar de kwestie voor ons nieuwe Wetboek geen belang meer heeft, volsta ik met deze vermelding.

De zoogenaamde »culpose laster" is dus ook door onze nieuwe Wet uitgesloten. De dolus bij laster zal bestaan, in het weten dat het ten laste gelegde feit beleedigend en onwaar is, met den wil om het feit te uiten [2]). Indien de dader wist dat het feit onwaar was en het toch heeft ten laste gelegd, is het misdrijf voltooid.

JOHN [3]) bestrijdt de invoeging der woorden „wider besseres Wiszen"; want, zegt hij, het zal zeer moeilijk zijn dit in ieder geval te bewijzen. De belasterde zal dit zelden kunnen doen en dus zal, in vele gevallen waar werkelijk laster is, de strafrechterlijke laster niet te bewijzen zijn.

Ten eerste wil ik er op wijzen, dat dit een practisch bezwaar is, waarvoor de theorie nog niet behoeft te wijken.

---

1) RUBO § 10 en § 3.

2) Zie hierover § 2 en § 3 van Hoofdstuk I.

3) JOHN l. c. pag. 416.

In theorie — en gelijk wij gezien hebben [1]), is het volkomen in overeenstemming met het begrip van den dolus — eischt het misdrijf »het tegen beter weten in" handelen; in de practijk moge het lastig zijn, maar dit pleit nog niet absoluut voor de weglating der woorden. Daarbij is het ook, mijns inziens, werkelijk zoo moeilijk niet, want hoewel schijnbaar een *positief*, is het meer een *negatief* element [2]). Met andere woorden: de beklaagde kan, door te bewijzen dat hij gegronde redenen had om het voor waar te houden, de veroordeeling wegens laster ontgaan. Men zal in de meeste gevallen volkomen gerechtigd zijn om, tot aan het bewijs van tegendeel — waarbij men met het oog op de woorden der Wet niet te veeleischend moet wezen — te gelooven, dat wanneer iemand een onwaar feit heeft verbreid, hij dit heeft gedaan terwijl hij wist dat het onwaar was. Heeft hij het gedaan, terwijl hij dacht dat het waar was, dan heeft hij gedwaald. De Wet echter moet den rechter een dwaling niet doen veronderstellen; de beklaagde moet haar bestaan inroepen en aannemelijk maken. De moeilijkheid is dus zoo groot niet.

§ 2. TOELATING DER EXCEPTIO VERITATIS.

Het eerste gevolg van den stelregel »laster is logen" is, dat de onwaarheid van het ten laste gelegde moet blijken;

---

[1]) Zie Hoofdstuk I, § 3.

[2]) Evenals de exceptatio veritatis, waarover o. a. de Motiven voor het Wetboek van den Noord-Duitschen bond, ad § 185—187.

het feit moet onwaar zijn. Hoe zal de rechter nu tot de kennis van die onwaarheid komen?

Het antwoord op deze vraag ligt in de woorden van Art. 262; »indien het bewijs der waarheid is toegelaten en de beleediger dat bewijs niet levert." Op den beleediger dus rust de taak om, wil hij de veroordeeling wegens laster ontgaan, de waarheid te bewijzen. Blijkbaar heeft de Wetgever gemeend, dat de beleediger dikwijls het beste in staat zal zijn om de waarheid te doen blijken, want, daar ieder verantwoordelijk is voor zijne daden, zal hij de gronden moeten kunnen vermelden waarop de telastelegging steunt. Kan hij dit niet, dan moet de rechter het ten laste gelegde voor onwaar houden. Strikt in overeenstemming met den regel »laster is logen" is dit niet, want door van den beleediger af te laten hangen, of hij het ten laste gelegde *bewijzen* kan, is het nog niet altijd zeker, dat er, ingeval hij dit bewijs niet levert, onwaarheid is gesproken. De mogelijkheid [1]) bestaat, dat de beleediger de werkelijke waarheid niet *bewijzen* kan. Intusschen de Wet moet — daar het anders nog moeilijker zoude wezen om de waarheid te ontdekken — dezen weg wel inslaan; een gevolg daarvan is natuurlijk, dat zij den beleediger de meeste vrijheid in het bewijzen moet laten. Te veroordeelen zijn dus de Code en het Pruisische Wetboek, en vooral de eerste, immers waar de Code in Art. 370 eenmaal aanneemt, dat »de waarheid de strafbaarheid uitsluit," moest hij dit overal aangenomen

[1]) Door het vereischte, dat de beklaagde tegen beter weten in gehandeld moet hebben, is deze mogelijkheid echter zeer beperkt.

hebben en niet alleen daar, waar de waarheid afhangt van de bewijsmiddelen die men mag gebruiken. Evenzoo verdient het Pruisische stelsel, dat het getuigenbewijs in dezen eenigszins aan banden legt, afkeuring. De tegenwoordige rechtswetenschap laakt dan ook algemeen de beperking in de bewijsmiddelen, minder eenstemmig klinkt haar oordeel over de vraag, »*wanneer moet men het bewijs der waarheid toelaten?*" Ziedaar een kwestie, die tot vele verschillende beantwoordingen aanleiding heeft gegeven. Omtrent deze tweede zijde van de rechtsspreuk: »la vie privée doit être murée," hebben zich ook in onze Vertegenwoordiging verschillende stemmen doen hooren. Het is echter noodig om aan de bespreking daarvan eenige algemeene opmerkingen te doen voorafgaan.

Ten opzichte van de toepassing van ROYER-COLLARDS spreuk, heeft de Fransche Wetgeving haar het meest gehuldigd. De Wet van 1819 heeft de artikelen van den Code Pénal vervangen en voert, in vergelijk met andere wetboeken, den stelregel het strengste door; intusschen heeft ook zij begrepen dat de juiste weg niet door het uiterste voert; er moet een uitzondering gemaakt worden wanneer het algemeen belang een onderzoek naar de waarheid eischt. Dit beginsel is nedergelegd in Art. 20, dat als volgt luidt:

»Nul ne sera admis à prouver la vérité des faits diffamatoires, si ce n'est dans le cas d'imputation contre les dépositaires ou agents de l'autorité, ou contre toutes personnes ayant agi dans un caracterè public, de faits relatifs à leurs fonction. Dans ce cas, les faits pourront être prouvés par devant la cour d'assises par toutes les voies ordinaires, sauf

la preuve contraire par les mêmes voies. La preuve des faits imputés met l'auteur à l'abri de toute peine, sans préjudice des peines prononcées contre toute injure qui ne serait pas nécessairement dépendante des mêmes faits".

In het algemeen dus neemt de Wet van 1819 ten strengste aan „La vie privée doit être murée"; eene uitzondering met het oog op het algemeen belang heeft zij echter moeten maken.

Het Duitsche Rijkswetboek daarentegen stelt in §§ 190—192 geen beperking aan het bewijs der waarheid. Maar ook dit beginsel is niet door te voeren; ook hier wordt er eene uitzondering gemaakt door § 190, alinea 2: Der beweis der Wahrheit ist dagegen ausgeschlossen wenn der Beleidigte wegen dieser Handlung vor die Behauptung oder Verbreitung rechtskräftig ist freigesprochen." Met een enkel woord wil ik hier aangeven, dat in dit artikel het beginsel dat de beleedigde steeds de waarheid moet mogen bewijzen, gewijzigd wordt door een ander beginsel, dat namelijk eene rechterlijk gewijsde als absoluut waar beschouwd wordt; zonder dat zoude er geen rechtszekerheid zijn.

Het Italiaansche Ontwerp bewandelt den middenweg, maar doet dit op een beginsellooze wijze, op dien weg geholpen door het amendement der Commissie. Het neemt aan dat de waarheid straffeloosheid medebrengt en laat aan den anderen kant niet altijd vrij die waarheid te bewijzen [1]).

---

[1]) Art. 419 § 1 en 2 toch luidt als volgt:

§ 1. L'imputato di diffamazione, di libello famoso od ingiuria non ha diritto di provare, a sua discolpa, la verità e neppure la noto-

In geen der drie stelsels is dus de regel »la vie privée doit être murée" tot in de uiterste consequentie doorgevoerd, Ook wat de eerste zijde van de spreuk betreft zagen wij dat daar, waar het publiek belang het belang van den privaatpersoon primeert, de bescherming aan het individu verleend wordt opgeheven. Hetzelfde geldt ook omtrent de tweede zijde. Ook daar heft het algemeen belang het recht van den privaatpersoon, om zijn leven niet aan den rechter tot een onderzoek bloot te moeten leggen, op. Dit moet echter niet het eenige geval zijn; een blik op de gronden die voor en tegen het toelaten van het bewijs pleiten, zal ons dit leeren. Zij zijn hoofdzaak de volgende:

Indien men het bewijs der waarheid niet toelaat, zeggen zij die tegen de beperking zijn, zal men onrechtvaardig

---

rieta dei fatti e delle qualità attribuite alla persona diffamata od ingiuriata.

§ 2. La prova della verità è pero ammessa:

1°. Quando la persona offesa dalla diffamazione, dal libello famoso o dall'ingiuria sia un pubblico uffiziale od agente della pubblica forza, e i fatti o le qualità a lui attribuite si referiscano all'esercizio delle sue funzioni e siano tali che potrebbero dare luogo ad un procedimento penale o disciplinare contra di lui;

2°. Quando per i fatti imputati con la diffamazione, col libello famoso o con l'ingiuria venga iniziato un procedimento penale o disciplinare contro la persona diffamata od ingiuriata;

3°. Quando il querelante abbia formalmente demandato che il giudizio di diffamazione, di libello famoso od ingiuria si estenda anche ad accertare la verità o la falsità dei fatti o delle qualità a lui attribuite.

straffen. Men zal of te veel straf opleggen, indien men, gelijk bijvoorbeeld de Code doet, voor laster straft, terwijl er waarheid is gesproken, maar men die waarheid niet mocht bewijzen, of men straft te licht, indien men den lasteraar — omdat de rechter de waarheid niet mag onderzoeken — even zwaar straft als hem die niet gelasterd heeft, maar slechts ware feiten heeft verspreid. Daarenboven heeft hij die belasterd is, een recht op herstel zijner eer. Het vonnis van den strafrechter moet bij een lasterproces aan twee eischen voldoen. Ten eerste moet het hem, die de eer van een ander aanrandt, in het belang der maatschappij straffen; ten tweede moet het dienen om den beleedigde in zijne eer te herstellen. Laat men nu het bewijs der waarheid niet toe, dan zal het volgende zich voor kunnen doen: A vertelt van B opzettelijk onware feiten, B klaagt aan, maar zal niet mogen eischen dat A de waarheid bewijze, het kenmerk van laster gaat dus weg en A kan slechts voor een minder soort beleediging gestraft worden. In hoeverre voldoet nu zulk een vonnis aan de gestelde vereischten?

Noch het belang van den particulier, dat juist in dit geval medebrengt dat door een vonnis voor laster, het onware der telastelegging blijke, noch het belang van de maatschappij, dat eischt dat de lasteraar als lasteraar gestraft worde, zijn door zulk een uitspraak gebaat!

Laat ons nu de argumenten van de tegenpartij nagaan.

La vie privée doit être murée, zeggen zij. Het moet niet aan een ieder vrijstaan het privaat leven van een ander door den rechter te laten onderzoeken! Over het privaat leven

moet eene sluier liggen, die niet dan in de uiterste noodzakelijkheid mag opgeheven worden. Een onderzoek naar de waarheid kan dikwijls feiten aan het licht brengen waarvan het beter ware geweest, al is het ten laste gelegde ook onwaar, dat zij voor eeuwig verborgen waren gebleven. De slimme lasteraar zal zijn feiten zoo weten te kiezen, dat zij, hoewel hij ze niet geheel en al kan bewijzen, toch een schijn van waarheid hebben. Indien nu het onderzoek naar de waarheid toegelaten is, dan wordt hij voor laster gestraft, maar heeft niettemin zijn doel bereikt; het privaat leven van den belasterde is in opspraak gekomen en de maatschappij, die liever het kwade dan het goede geloofd, zal niet altijd een rechtvaardig oordeel vellen; altijd zal een smet op den beleedigde kleven.

Wat baat het nu of er een vonnis is wegens laster? Heeft de maatschappij er belang bij? Neen, want het openbaar worden van sommige feiten kan slechten invloed op haar hebben! Is dan de belasterde gebaat? Neen, want hij heeft zijn privaat leven, dat hij juist tegen openbaarheid wilde beschermen, door den rechter moeten laten doorwroeten!

In hoeverre hebben nu deze twee tegenovergestelde gevoelens op den Wetgever, bij het samenstellen van ons nieuwe Wetboek, invloed gehad?

In het eerste Regeeringsontwerp lezen wij het volgende:

Art. 282. »*Het bewijs der waarheid van het ten laste gelegde feit wordt alleen toegelaten in de volgende gevallen:*

1°. *Wanneer de beleedigde zich bij zijne klachte uitdrukkelijk beroept op de onwaarheid van het ten laste gelegde feit.*

2°. *Wanneer aan een ambtenaar een feit gepleegd in de uitoefening zijner bediening wordt ten laste gelegd*",

Buiten deze twee gevallen liet het Ontwerp het bewijs der waarheid niet toe. Blijkbaar is hier het Italiaansche Ontwerp gevolgd, dat in Art. 419 § 1 en 2, zooals wij zagen, hetzelfde beginsel wedergeeft. Slechts van § 2 al. 2 waar bepaald wordt dat het onderzoek ook toegelaten zal zijn, indien bij den strafrechter ter zake van het ten laste gelegde feit een proces tegen den beleedigde is aanhangig gemaakt, is bij ons geen melding gemaakt. De reden van deze weglating vinden wij in de afzonderlijke vermelding van Art. 284 al. 3. »*Indien tegen den beleedigde ter zake van het hem ten laste gelegde feit eene strafvervolging is aangevangen, wordt de vervolging wegens laster geschorst, totdat bij gewijsde onherroepelijk over het ten laste gelegde feit is beslist.*"

Geheel en al drukt dit artikel niet hetzelfde uit als Art. 419 § 2 sub. 2° van het Italiaansche Ontwerp. De beide andere deelen dezer paragrafen zijn echter nauwkeurig wedergegeven; met uitzondering van het bewijzen der waarheid eener »ingiuria".

De Commissie van Rapporteurs vereenigde zich met deze twee bepalingen, maar wilde er terecht nog eene derde bij hebben. Hoe zal men, zeiden zij, ingeval van klachte wegens smaad, indien de ten laste legger zich beroept op het klaarblijkelijk handelen in algemeen belang of noodzakelijke verdediging, kunnen uitmaken of dit werkelijk heeft plaats gehad, zonder de waarheid van het feit te onderzoeken? Ook in dit geval eischt de Wet, indien men van de derde alinea van art. 279 [1]) in vele gevallen geen doode letter

[1]) In het gewijzigde Ontwerp, al. 3 van artikel 261.

wil maken, dat het onderzoek naar de waarheid toegelaten worde".

De Minister vereenigde zich met de juiste opmerking; in het gewijzigd Ontwerp is dan nu ook in de volgende drie gevallen het onderzoek toegelaten:

1°. *Wanneer de beleedigde zich bij zijne klachte uitdrukkelijk op de onwaarheid van het te laste gelegde feit beroept.*

2°. *Wanneer de rechter het onderzoek naar de waarheid noodig acht ter beoordeeling van de bewering van den beklaagde, dat hij in het algemeen belang of tot noodzakelijke verdediging gehandeld heeft.*

3°. *Wanneer aan een ambtenaar een feit begaan in de uitoefening zijner bediening wordt te laste gelegd.*

Aldus gewijzigd kwam nu het Art. 263 den 4 November in behandeling bij de Tweede Kamer; het vond bij de discussies hevigen tegenstand. Alleen de tweede alinea kon, om dezelfde redenen die de Commissie tot het invoegen er van geleid hadden, genade vinden in de oogen der Vertegenwoordiging. De meeste bedenkingen waren gericht tegen alinea 1: Indien de beleedigde zich beroept op de onwaarheid van het ten laste gelegde feit.

De heer DE BEAUFORT trad hier tegen op. Na eerst gewezen te hebben op het zijns inziens minder goede

[1]) Een bepaling die zeer duidelijk, maar toch niet overbodig is, vinden wij in Art. 264, waar gezegd wordt dat het bewijs der waarheid, zelfs in bovengenoemde gevallen, niet is toegelaten, indien het ten laste gelegde niet dan op klachte kan vervolgd worden en er geen klachte is gedaan.

aannemen van laster als afzonderlijk misdrijf [1]), opende hij de rij van bedenkingen tegen de eerste alinea. Hij vestigde er de aandacht op, dat het kon voorkomen dat iemand, als fatsoenlijk man, van de vrijheid hem door de alinea gegeven geen gebruik kon maken, omdat hetzij zijn eigen eer, hetzij de eer van anderen zulk een onderzoek, waardoor wellicht andere compromitteerende feiten aan het licht zouden komen, niet toeliet. Wat zoude daarvan het gevolg zijn?

De sluwe lasteraar zoude zijne feiten zoo kiezen, dat het onderzoek naar de waarheid er van grievend voor den beleedigde werd. De beleedigde zou zich dus niet op de onwaarheid kunnen beroepen, en eenvoudig klachte doen wegens smaad. De lasteraar zoude in dit geval nog kunnen zeggen, dat hij nu wel veroordeeld werd wegens smaad, maar dat het, omdat de beleedigde het onderzoek naar de waarheid niet vorderde, nu toch wel bleek, dat het ten laste gelegde waar was. Op die wijze zoude hij juist zijn doel bereiken; de maatschappij zoude aan zijn beweren geloof hechten. De bescherming die de Wet den beleedigde had willen verleenen zoude ten slotte, in plaats van verdedigingsmiddel, een argument tegen den beleedigde worden! Dat mocht de Wet niet toestaan zij moest dus de exceptio veritatis uitsluiten, onder beperking nochtans van alinea 2. Deed men dit niet dan zou ieder, die belasterd werd, zedelijk gedwongen worden, indien hij niet stilzwijgend de waarheid van het ten laste gelegde wilde erkennen, het on-

[1]) Zie Hoofdstuk I, § 3 en Hoofdstuk II.

derzoek naar de waarheid te vorderen, hoe grievend dit ook voor hem mocht zijn. De bescherming werd zoodoende dwang!

Na dezen spreker voerde de heer GOEMAN BORGESIUS het woord, en verklaarde het met den heer DE B. geheel eens te zijn. Zij toch, die het bewijs der waarheid niet konden vorderen, kwamen er door in slechtere conditie; tot bewijs hiervan strekte het volgende voorbeeld: Volgens artikel 264 kon het bewijs der waarheid niet gevorderd worden, wanneer het ten laste gelegde feit klachtdelict was en er geen klacht gedaan was. Wanneer nu eene vrouw lasterlijk van overspel beschuldigd wordt, zal men geen klacht wegens laster kunnen indienen. Overspel toch is niet dan op klachte vervolgbaar; men zal zich dus moeten vergenoegen met den lasteraar voor smaad veroordeeld te zien. De beleediger zal nu nog triumphantelijk ter terechtzitting kunnen zeggen, »mocht ik slechts de waarheid bewijzen", en dan, voegt Spreker er bij, zoude het kunnen gebeuren dat de vrouw den man smeekte, om een klacht wegens overspel in te dienen, opdat dan ten minste hare onschuld blijke! Daarom wenschte ook de heer GOEMAN BORGESIUS het afzonderlijk lasterdelict vervallen te zien, en »toch altijd zoude de omstandigheid dat er een onwaar feit is ten laste gelegd van grooten invloed kunnen zijn op de hoegrootheid der straf".

Voor ik verder ga wil ik even de rede van den laatsten spreker nagaan. Ten eerste wil ik doen opmerken dat zij meer pleit tegen artikel 264, dan tegen alinea 1 van 263. Daarbij komt dat, al heft men het lasterdelict op, de beleediger altijd nog zal kunnen beweren »mocht ik maar de

waarheid bewijzen!" Of men dit nu niet doen mag omdat artikel 264 het verbiedt of omdat artikel 263 al. 1 dit doet, is mijns inziens hetzelfde; dit bezwaar wordt ook door den heer GOEMAN BORGESIUS niet weggenomen.

Vervolgens zoude, naar Sprekers meening, *het feit dat er een onwaar iets is ten laste gelegd, altijd grooten invloed kunnen uitoefenen op de strafbaarheid!* Het is mij een raadsel, hoe dit mogelijk kan zijn indien men de waarheid niet mag onderzoeken! Ook de Minister begreep dat deze redeneering niet duidelijk was, immers wij lezen in de Handelingen: »Indien ik het wel begrijp dan staat de heer GOEMAN BORGESIUS lijnrecht tegenover den heer DE BEAUFORT. De laatste wil de exceptio veritatis bijna geheel uitsluiten, de eerste haar algemeen maken". Wat nu ook de bedoeling moge geweest zijn, zeker niet die, welke de Minister den Heer GOEMAN BORGESIUS in den mond legt; dat er echter eenige verwarring van denkbeelden heeft geheerscht is duidelijk, maar tevens, met het oog op de buitengewone ingewikkeldheid van het onderwerp, licht te begrijpen. Beter ware het geweest, indien de heer DE B. door vooraf het amendement in te dienen — wat nu eerst onder de vergadering plaats had — de aandacht op dit punt in het bizonder gevestigd had.

Dit moet dan ook voorzeker de oorzaak zijn van de minder krachtige houding die de Commissie vooral en de Minister in mindere mate aannamen bij het verdedigen van hun stelsel tegen de aanvallen van de tegenpartij. De Commissie verdedigde het beter gezegd in het geheel niet; zij stemde bij monde van haar lid, den heer SAVORNIN LOHMAN,

het bezwaar tegen alinea 1 geheel toe, *zonder zelfs één voordeel er tegen te plaatsen.*

Deze laatste woorden zijn mij niet onwillekeurig uit de pen gevloeid, de tegenwerping toch van den heer DE B. is volkomen juist, werkelijk zal ieder die belasterd is zedelijk gedwongen worden te zeggen »bewijs mij dat feit". Dit *kan* een nadeel wezen, maar er zijn — en dit hadden de Commissie en de Minister, naar mijne bescheiden meening, meer moeten doen uitkomen — vele voordeelen aan het stelsel der Regeering verbonden!

Bleef de Commissie geheel in gebreke alinea 1 te verdedigen, niet zoo omtrent alinea 3. Hoewel reeds in zekeren zin onder alinea 2 begrepen (?), toch meende de Commissie, dat het geen kwaad deed dit geval nog eens afzonderlijk te vermelden; het moest niet van den rechter afhangen of er een onderzoek plaats moest hebben of niet. In ieder geval, eerlijke ambtenaren werden er niet door benadeeld, integendeel, voor hen zoude het toelaten van het onderzoek naar de waarheid een voordeel zijn — en oneerlijke behoefde de Staat niet te beschermen.

Hierna kwam de Minister aan het woord en begon met op de verschillende moeilijkheden te wijzen waarin de wetgever zich bij het behandelen der beleediging begaf. Hij moest tusschen twee klippen doorzeilen; aan den eenen kant stond het belang om het privaat leven niet publiek eigendom te zien worden; aan den anderen kant de vrees om òf aan den beleedigde de satisfactie, òf aan den beleediger de verdediging onmogelijk te maken.

Wat nu alinea 2 en 3 betreft, de Minister achtte het

zeer goed en consequent, indien de Wet in deze gevallen, door veroordeeling wegens laster mogelijk te maken, zwaarder strafte. Wanneer aan een ambtenaar een feit, gepleegd in de uitoefening van zijne bediening, werd ten laste gelegd, tastte men niet alleen den persoon aan, maar tevens het publiek belang; er moest dus om die reden de exceptio veritatis toegelaten worden. Ook was het billijk, dat hij die, onder den schijn van voor het algemeen belang te hebben gehandeld, tegen beter weten in onwaarheid had verspreid, streng gestraft werd; voor deze gevallen wenschte dus de Minister in ieder geval de exceptio veritatis behouden te zien. Wat betreft alinea 1, meende Spreker, dat de geachte afgevaardigde door zijne rede een vingerwijzing voor den toekomst gaf. Het publiek belang stond daar niet op den voorgrond; echter meende de Minister, dat het tijdstip daarvoor nog niet was aangebroken.

Ook de conclusie, die de Heer DE B. trekt uit de praemisse, dat de telastelegging van een waar feit dikwijls grievender is dan die van een onwaar feit, en dat daarom de waarheid of onwaarheid weinig belang heeft en dus het onderzoek niet behoeft plaats te hebben, acht de Minister, met het oog op het Burgerlijk Wetboek, onjuist. Juist daar zal ook de rechter, om de hoegrootheid van het nadeel te schatten, een onderzoek naar de waarheid moeten doen. Buitendien meende Spreker, dat men niet voldoende grond had om den beleedigde, door al. 1 van artikel 263 weg te doen vallen, de gelegenheid om door den strafrechter te laten uitmaken, dat er onwaarheid was gesproken, te ontnemen. Wilde de beleedigde om personeele

redenen er geen gebruik van maken, welnu alinea 1 legde hem geen verplichting op, maar gaf eenvoudig de gelegenheid, het recht.

In zijn repliek antwoordde de heer DE B. dat men niet kon vergen, dat hij de logica van het Burgerlijk Wetboek in bescherming zou nemen. Hij wees er tevens op dat, indien men het adagium »laster is logen," aannam, de consequentie er toe leidde om in ieder geval de exceptio veritatis toe te laten; anders toch — en hier keerde Spreker de stelling, zooals ik vroeger reeds heb aangewezen, weder om — kon het geval zich voordoen, dat er logen was zonder laster. De verdediging van het Ontwerp had zijne overtuiging niet geschokt — men kan zich het tegendeel moeilijk denken! — en de ontvangst zijner tegenwerping in de Kamer, gaven hem den moed, een amendement in te dienen om al. 1 en 3 te doen vervallen. Dit amendement werd, nadat er door de Heeren LENTING en VAN NISPEN TOT SEVENAER — welke laatste de civiele actie aanprees — nog eenige woorden ten voordeele er van waren gesproken, in stemming gebracht; de uitslag was, dat alinea 1 met 35 stemmen tegen 17 verviel; daarentegen werd alinea 3 met 44 stemmen tegen 8 behouden.

De Tweede Kamer heeft dus door het amendement DE BEAUFORT aan te nemen, de stelregel »la vie privée doit être murée" nog strenger toegepast. Met deze strengere toepassing meende de Commissie van Rapporteurs der Eerste Kamer zich niet te moeten vereenigen. Zij verzocht dus in haar verslag den Minister om dit punt door eene novelle nader te willen regelen. Ook zij meende dat er een groote waar-

borg weggenomen was; terwijl de civiele actie deze leemte niet voldoende aanvulde. De heer THOOFT, lid dezer Commissie, ontvouwde in de zitting der Eerste Kamer van 2 Maart zijne bezwaren, terwijl hij er zijn leedwezen over te kennen gaf, dat het amendement DE BEAUFORT niet vooraf was ingediend; de Kamer had dan een beter gemotiveerde conclusie kunnen nemen. De Minister verklaarde echter, dat hij het Ontwerp »zoo als het daar ligt" verdedigen *wilde* en *kon*. Naar zijne meening toch overschatte men de waarde van het amendement; het stelsel was niet gebroken, er was alleen een gelegenheid minder voor den privaat persoon, om het bewijs der waarheid te vorderen. De Minister meende, dat de Tweede Kamer een stap had gedaan, die nader tot dat doel bracht, wat de Minister zich als het eenige goede voorstelde: de strenge toepassing van den stelregel »la vie privée doit être murée", zooals hij thans in Frankrijk vigeerde; een novelle zou dus door hem op dit punt niet worden voorgesteld.

In hoeverre is nu de weglating van al. 1 van art. 263 goed of af te keuren?

Zooals wij zagen vordert het belang van den privaat persoon, dat aan den rechter niet te veel de gelegenheid worde gegeven om in zijn privaat leven door te dringen. Deze beschouwing is zeer algemeen, zeer dikwijls nu kan het geval zich voordoen, dat juist het oogenblikkelijk belang van dien persoon het medebrengt, om op dezen algemeenen regel een uitzondering te maken. Het hangt geheel af van den persoon zelf, welk belang het meeste gewicht zal hebben; acht hij het beter, dat er — om het nu op de exceptio veritatis

toe te passen, — wegens de feiten die er door zouden openbaar kunnen worden, geen onderzoek naar de waarheid plaats heeft, *dan primeert het belang om zijn privaat leven geheim te houden, het belang om aan de maatschappij te bewijzen, dat het ten laste gelegde onwaar is.* In dit geval moet het hem vrijstaan om het onderzoek te voorkomen; maar ten koste zijner satisfactie. Hij offert het eene belang aan het andere op; hij geeft hier echter niet te veel van zijn voldoening prijs, omdat er, volgens ons Wetboek, zonder veroordeeling voor laster, nog geen straffeloosheid optreedt; het feit wordt geïmputeerd als smaad.

Dit is het eene geval; daartegenover staat, dat de verhouding der tegenstrijdige belangen juist tegenovergesteld kan zijn. Ook dan moet men de gelegenheid kunnen hebben om aan dit belang recht te laten geschieden.

Veronderstellen wij een geval, dat iemand, wiens levensboek geen enkele donkere bladzijde telt, belasterd wordt; de belasterde heeft er nu natuurlijk geen bezwaar in om een onderzoek te doen plaats hebben, en staat ontegenzeggelijk op hooger maatschappelijk peil, dan hij die wel beducht is voor de openbaring van enkele zwarte stipjes. Wordt nu de mogelijkheid om de waarheid te onderzoeken voor hem afgesneden — dan wordt er een groot onrecht gepleegd, en wel ter wille van hem die een minder goeden levensweg achter den rug heeft! Men ziet tot wat een ongerijmdheid dit leidt; misschien zal men mij tegenwerpen, dat al wil iemand nog niet zijn privaat leven publiek zien maken, dit nog niet per se een bewijs is, dat hij moreel slechter is dan een ander! Ik geef toe dat er zich gevallen laten

denken, waarbij dit beweren waarheid bevat. Toch blijft het een onrecht, want het belang van den persoon, om de onwaarheid aan het licht te brengen en dus den lasteraar als lasteraar te doen straffen, blijft onbeschermd.

Een tweede argument, waarom volgens mijne meening het aannemen van het amendement te verwerpen is, put ik uit het volgende:

Waartoe dient het strafrechterlijk vonnis wegens laster? Reeds boven wees ik er op dat het een tweeledig doel heeft.

1⁰. Moet het den misdadiger naar gelang van zijn misdrijf straffen.

2⁰. — En dit is juist bij vonnis voor laster een groot element — moet het den beleedigde in zijne eer herstellen.

Straft men nu, waar werkelijk onwaarheid tegen beter weten in is gesproken, maar een veroordeeling wegens laster is uitgesloten — omdat het onderzoek naar de waarheid is verboden — den *lasteraar* als schuldig aan *smaad*, dan is aan het eerste vereischte niet voldaan. Ook het tweede ontbreekt; men weigert aan den beleedigde de voldoening om aan het publiek te toonen, dat zijn eer ten onrechte is aangerand; de onwaarheid van het feit wordt immers bij smaad nog in het midden gelaten!

Als surrogaat — ik praejudicieer door dit woord de kwestie, want een surrogaat is gewoonlijk niet zoo deugdelijk als het oorspronkelijke — heeft men hiervoor de civiele actie aangeprezen. Zonder er nog nadrukkelijk op te wijzen dat een publiekrechterlijk vonnis — gelijk de Minister zelf erkende — altijd hooger staat dan een privaatrech-

terlijk, meen ik, met het oog op artikel 1413 B. W., te mogen beweren, dat het Burgerlijk Recht in dezen slecht de geschrapte bepaling vervangt.

Wij lezen daar: »*Ook kan de burgerlijke rechtsvordering niet worden toegewezen, indien door rechterlijk gewijsde of uit eene authentieke akte, blijkt van de waarheid der gedane aantijging*". In het stelsel van den Code, die de bewijsmiddelen voor de waarheid beperkt tot de beide genoemde, is het artikel juist; voor het stelsel van het nieuwe Wetboek past het niet; althans niet voor zooverre door dit artikel de leemte moet aangevuld worden, die door het amendement DE BEAUFORT ontstaan is. Volgens Art. 1413 blijft immers ook weder de kwestie: is er waarheid gesproken of niet — ten zij die waarheid door rechterlijke gewijsde of authentieke akte bewezen kan worden — onbeantwoord.

Als derde argument vermeld ik het volgende.

Reeds heeft de Wet, door voor laster — en te recht — te eischen, dat het bewijs der waarheid moet toegelaten zijn, en de imputatie tegen beter weten in moet geschied zijn, de gevallen van laster zeer beperkt. Door nu ook nog alinea 1 weg te doen vallen, zijn de gevallen waarin de waarheid mag onderzocht worden nog zeldzamer gemaakt. De Tweede Kamer heeft nu practisch bewerkt, dat het misdrijf laster zoo goed als nooit voor zal komen; het zal beperkt worden tot het geval waarin iemand tegen beter weten in, aan een ambtenaar een feit begaan in zijne bediening ten laste legt.

Verder zullen er zich nooit gevallen voordoen; het onderzoek naar de waarheid immers is beperkt tot twee gevallen. Het eene is het bovengemelde; het andere zal nooit, zoo

als ik hier zal bewijzen, worden toegepast. Ik grond dit oordeel op de volgende argumenten:

Alinea 2 toch luidt als volgt: »Het onderzoek naar de waarheid wordt toegelaten: wanneer de rechter het onderzoek naar de waarheid noodig acht ter beoordeeling *van de bewering van den beklaagde* dat hij in het algemeen belang of tot noodzakelijke verdediging gehandeld heeft."

In geval van *smaad* kan de rechter nu het onderzoek naar de waarheid noodig achten voor het beweren van den beklaagde, omdat, indien werkelijk blijkt dat dit het doel is geweest, er dan straffeloosheid optreedt. Met een voorbeeld, waarin de meest verzwarende omstandigheden zijn gekozen, zal ik ophelderen dat deze alinea echter bij laster niet zal voorkomen.

Veronderstellen wij dat iemand in de courant tegen een candidaat voor de Tweede Kamer een artikel schrijft, waarin hij de kiezers waarschuwt den candidaat hunne stemmen te geven, omdat deze jaren geleden een moord gepleegd heeft.

Wij nemen aan dat dit niet waar is en dat de ten laste legger dit weet; hier is nu de hoogste graad van laster aanwezig. Toch zal de dader slechts veroordeeld worden wegens smaad, tenzij — en dat zal hij om verschillende redenen niet doen — de beklaagde beweert dat hij in het algemeen belang gehandeld heeft; dan immers is pas het onderzoek naar de waarheid toegelaten.

Dat de beklaagde dit in zulk geval nooit zal beweren is duidelijk; *voordeel kan hij er nooit bij hebben*, want door het onderzoek naar de waarheid zoude toch blijken dat zijn

beweren slechts uitvlucht was. Doet hij dit dus niet, dan heeft hij er niet alleen geen nadeel bij, maar zelfs voordeel; immers hij voorkomt er de veroordeeling wegens laster door! De sluwe lasteraar bereikt dus zoodoende zijn dubbel doel: ten eerste blijft de onwaarheid of waarheid van het feit in het midden, en ten tweede krijgt hij, hoewel hij *gelasterd* heeft, straf voor *smaad*.

Door van den *beleediger* af te laten hangen of de waarheid in zulk een geval zal onderzocht worden, geeft de Wet den misdadiger een middel aan de hand om zich van grootere straf te bevrijden. Natuurlijk zal de misdadiger zoo min mogelijk straf willen hebben; alinea 2 zal dus nooit in geval van laster worden ingeroepen. Dit wilde ik bewijzen.

Ten slotte nog een bezwaar. Volgens alinea 1 moet de *rechter het onderzoek noodig achten* ter beoordeeling van de bewering, dat de beklaagde met een geoorloofd inzicht heeft gehandeld. Hierdoor is groote macht aan den rechter gegeven, eene macht die den rechter, wanneer het geval zich voordoet — hetgeen gelukkig, met het oog op het vorige argument, niet dikwijls zijn zal, — in grooten tweestrijd zal brengen. Wanneer reeds zonder een onderzoek naar de waarheid uit de omstandigheden ten duidelijkste blijkt dat de lasteraar uit booswilligheid gelasterd heeft en deze toch nog durft beweren in het algemeen belang gehandeld te hebben — zoodat naar het gevoelen des Ministers juist de hoogere strafbaarheid optreedt — wat zal dan de reehter moeten doen? Zal hij het onderzoek nu moeten toestaan of niet? Indien het reeds uit de omstandigheden blijkt dat dit beroep op het algemeen belang uitvlucht is, dan zal de rechter het

onderzoek niet mogen toestaan; hij kan dan, hoewel het misdrijf juist een hooge straf eischt, slechts voor smaad straffen! Zal nu de rechter niet dikwijls in de verzoeking komen, om het onderzoek maar toe te staan, opdat de beleediger naar billijkheid gestraft worde? Hoe zijne beslissing ook zij, noch de beklaagde, noch het Openbaar Ministerie kunnen ooit zijne beslissing te niet doen. Het hangt geheel van zijne meening af!

Dit argument in verband met het vorige, dat ons leerde: hoe eigenlijk hier *het beweren van den beklaagde*, *het misdrijf tot laster stempelt*, is door de Kamer geheel over het hoofd gezien. En toch was het, volgens mijne meening althans, ruimschoots eene nadere bespreking waard geweest.

Ik geloof dat ik hiermede mijne bewijsgronden tegen het amendement DE BEAUFORT kan eindigen. Het mijns inziens onjuiste beweren van den Minister, waar deze — in antwoord op het gevoelen van de Commissie van Rapporteurs der Eerste Kamer, »dat hier door het amendement een waarborg was weggenomen" — zegt: »dat hij zich niet kon begrijpen hoe men hier van »wegnemen" kon praten *omdat de Code de waarborg ook niet had*", acht ik hier niet noodig verder te vermelden. Het spreekt van zelf dat de Commissie het Ontwerp, *waarin die waarborg wel was opgenomen,* bedoeld heeft.

Met grond meen ik ook de overtuiging te moeten koesteren dat de Tweede Kamer, indien zij minder onverwachts door het amendement DE BEAUFORT overvallen ware en dus beter alle voor en nadeelen tegen elkaar had kunnen opwegen, nimmer het amendement aangenomen zoude hebben. Het eenige nadeel wat door het behoud der alinea ware

ontstaan, zoude geweest zijn dat eene soort van zedelijke verplichting op den belasterde gedrukt zoude hebben om te zeggen »bewijs mij dat feit". Dit nadeel — wat dikwijls nog niet eens zal voorkomen — weegt, naar mijne meening op de gronden in dit proefschrift ontvouwd, niet op tegen de nadeelen aan de weglating verbonden. Mijns inziens ware het een juiste en gewenschte toepassing van den verstandigen regel, »beter ten halve gekeerd, dan ten heele gedwaald" geweest wanneer de Minister, die bij de samenstelling van het Wetboek getoond heeft zulk een juiste en grondige kennis te bezitten, had getracht het amendement DE BEAUFORT door eene novelle onschadelijk te maken.

Zoolang dit niet gedaan wordt, zal feitelijk de particulier geheel onbeschermd zijn tegen laster; nooit zal hij door den strafrechter kunnen laten uitmaken, dat de telastelegging eene onwaarheid bevat.

Is dit nu overeenkomstig met het stelsel van den Minister, die juist in zijne Memorie van Toelichting trachtte aan te toonen, dat de Wet vooral den sluwen lasteraar moet straffen? Neen, en volkomen waarheid spraken de Rapporteurs der Eerste Kamer toen zij beweerden, dat door dit amendement het stelsel verbroken was. In verreweg de meeste gevallen zal, waar werkelijk laster is, de vuige, maar slimme lasteraar niet gestraft kunnen worden in die mate als hij verdiend had. Men moge zeggen dat hij toch voor smaad gestraft wordt en dus zijn verdiende loon toch krijgt; de Kamer heeft, door de strafverhooging bij smaad, die het gevolg moest wezen van het aannemen van het amendement, niet de verdere bespreking

waardig te keuren, zelfs dit redmiddel — meer is het niet — zijne volle kracht niet gegeven!

Ook het beginsel »laster moet afzonderlijk delict zijn" is, niettegenstaande de goede gronden die voor de aanneming er van pleitten, en het feit dat de Kamer zelf dit gevoelen omhelsde, door het amendement DE BEAUFORT geheel verzaakt; immers, behoudens een enkele uitzondering, zal het tegen beterweten in onwaarheid spreken, waarvan de Minister betoogde dat juist dit als afzonderlijk misdrijf moest gestraft worden, als smaad geimputeerd worden.

Het amendement DE BEAUFORT is, volgens mijne werkelijke overtuiging, een zwarte vlek op een schoon geheel! Mocht het gelukken ook dit te verbeteren, dan zoude ons Wetboek, in zijne behandeling van de beleediging, de kroon boven alle anderen spannen.

STELLINGEN.

I.

Hij die gebruik maakt van de Rijkstelegraaf moet de schade uit vergissing bij de overbrenging ontstaan, dragen.

II.

De handelsreiziger is, zonder uitdrukkelijken last, niet gerechtigd betaling voor de verkochte goederen te ontvangen.

III.

In het stelsel der Wet moest de debiteur in een alternatieve verbintenis, indien hij de keus had en de eerste zaak *culpa* doch de tweede *casu* te niet was gegaan, geheel bevrijd zijn.

IV.

Ten onrechte beweert Mr. A. DE PINTO (Handl. tot het B. W. § 563 sub 8⁰) dat het niet in acht nemen van Art. 986 laatste alinea, het testament niet nietig maakt.

V.

De aannemer is tegenover derden niet aansprakelijk voor de schade ontstaan door de onrechtmatige daad van lieden, die in dienst van den onderaannemer zijn.

VI.

De nemer van een wissel kan, indien er geen tegenstrijdig beding is gemaakt en het eerste exemplaar de vermelding »prima" bevat, later nog secunda en tertia vorderen.

VII.

Art. 289 sub 2^{0}. W. v. K. had niet moeten bepalen dat de vergoeding bij verzekering tot wederopbouw, slechts drie vierden der kosten zou bedragen.

VIII.

Hij die, zonder voorkennis van den verzekeraar, gebruik maakt van de Bell-telephoon, geeft daardoor aanleiding tot nietigheid der verzekering.

IX.

De reederij is aansprakelijk voor verbintenissen door den schipper, in strijd met Art. 371 W. v. K. aangegaan.

X.

De bepaling in Art. 583 W. v. K. is af te keuren; indien bij aanvaring noch schuld noch toeval bewezen is, moest ieder schip zijn eigen schade dragen.

XI.

De rechter mag de grondwettigheid eener wet niet beoordeelen; dit beginsel wordt uitgedrukt door Art. 115 al. 2. Gr. W.

XII.

De Prins van Oranje is niet meerderjarig voordat hij zijn drie-en-twintigste jaar heeft vervuld.

XIII.

Art. 197 2° Gr. W. bemoeilijkt, zonder genoegzamen grond, het tot stand komen van de daarin bedoelde wijzigingen.

XIV.

Het toepassen der strafverhooging bij recidieve moet aan het oordeel des rechters overgelaten worden.

XV.

De verjaringstermijn bij recidieve is in het stelsel van het nieuwe Wetboek misplaatst.

XVI.

De nadeelen aan het octrooistelsel voor uitvindingen verbonden, zijn grooter dan de voordeelen.

XVII.

Wanneer de Wet voorschrijft dat eene exceptie *voor alle andere weren en defensieën* moet worden voorgesteld, kan de gedaagde

die exceptie niet meer voordragen in eene conclusie waarin hij zich tevens — zij het ook na vermelding der exceptie — ten principale verdedigt of andere exceptieën voordraagt.

XVIII.

Hooger beroep in strafzaken is goed te keuren.

XIX

Het begrip van volksovertuiging op het punt van recht is te vaag om er veel waarde aan te hechten.

